

PROLETARÉC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 802.

CHICAGO, ILL., 25. januarja (January 25th), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravništvo (Office) 2689 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Socialistična sredstva.

Socialistične organizacije se bojujejo za odpravo današnjega ekonomskega sistema. Boj zahteva strategije, kajti bojevati se tjavendan brez vsakega načrta nima smisla. Socializem kaže delavstvu, kakšna je moč njegovega nasprotnika, zato da more proletariat organizirati svoj boj proti kapitalizmu in ga uspešno voditi. Kajti, če se hočem bojevati, moram poznati nasprotnika, njegave čete, sile, trdnjave, njegovo orožje in njegove metode. In nasproti mu morem stopiti na tistem bojišču, na katerem ga najdem. To je neizpodbitna resnica.

Pa vendar se čuje zadnja leta toliko utopističnih razlaganj načinov, kako mora iti delavstvo v boj za strmoglavljenje kapitalističnega sistema. Utopistične razlage in metode smo imeli tudi v prošlosti, toda ker je bilo delavsko gibanje takrat še šibko, niso napravile toliko škode delavski stvari kakor danes.

Politična moč se zametava. In prav tisti, ki so jo pred dvema leti obsodili, so se sedaj premislili, pa sklenili poseči tudi v političen boj. Zmote pa niso priznali. Če ima kapitalizem politično moč, pa me z njo tepe, ovira moj razvoj, onemogočuje mojo organizacijo, tedaj je logično, da se mora proletariat tudi politično postaviti na svoje noge in si osvojiti moč tudi na tem polju; kajti to je eden izmed pogojev končne zmage. Zametavati tega pomeni škodovati delavski stvari in socializmu sploh.

Sodišča, policija, zakonodajna telesa itd. so politične institucije. V rokah kapitalističnega razreda pomenijo najboljše orožje v boju proti delavskim interesom. Zakaj pa so te reči v rokah nam nasprotnega razreda? Ne zato ker je politika slaba, ampak zato, ker je večina delavstva politično nezrela. Ta večina omogoča maloštevilnemu kapitalističnemu razredu, da vlada nad zavednim in nezavednim delavstvom enako.

V stvarkah je najizdatnejše kapitalistično orožje proti delavstvu politična moč. Policija, vojaštvo, šerifi, župani, governerji itd. so večinoma v kapitalističnih rokah. Delavci protestirajo, trošijo tisočake za advokate v dragih sodnih procesih, se zgražajo nad političnimi oblastmi, na dan volitev pa zopet glasujejo za svoje "prijatelje" v demokratski in republikanski stranki. Na ta način se z volitvami za delavski razred res ne bo "nikdar ničesar doseglo", toda doseže se toliko več za kapitalistične interese. Krivda za take razmere je torej pri delavstvu, ne v politiki kot taki.

S politiko prodira kapitalizem neprenehoma v področje delavskih pravic. Kakšna logika je to, če pravim tedaj, da me politika nič ne briga. Volitve imamo in delavstvo ter kmečko ljudstvo je v ogromni večini. Kapitalisti torej niso v večini. Da vladajo, je krivda v politični nezrelosti ameriškega ljudstva.

Dolžnost zavednih delavcev torej je, da izobrazijo mase. Hujskati male skupine je zelo slabo sredstvo v boju proti kapitalizmu, ki ne dovede drugam, kakor do ječe za nekatere in do razočaranja za druge.

Pravijo, da je politika postala kupčija. Prav zato jo je treba iztrgati kupčevalcem iz rok in napraviti iz nje to, kar more biti, da bo koristila ljudstvu in šteti-la njegove interese. Ves kapitalistični sistem je prežet korupcije. Ker so v njem pogoji za korupcijo, jo je najti ne samo v politiki, ampak celo v unijah, cerkvah, dobrodelnih institucijah in v političnih zastopstvih jo je seveda največ, ker iščejo korumpirani interesi v njih zaslonbe varstva.

Korupcija ne bo izginila čez noč, kar nam potrjuje sovjetska Rusija, kjer je vlada nastopila od vsega začetka najenergičnejše proti korumpiranemu uradništvu. Korupcija pa še ni iztrebljena, ker še niso iztrebljeni vsi pogoji zanjo in kar je glavno, ker ljudje še niso tako daleč, da bi jim bila poštenost največja svetost.

Proglasi nekaterih prerokov in rešenikov, da ni tako kakor je, ne spremenene resnične situacije. Zanimava se lahko vsaka reč, le da se s tem nič ne doseže. Ako je nebo vse črno, pa trdim, da ni oblakov, ne bom s svojim utajevanjem preprečil nevihte.

Vprašanje med menoj in teboj je le moč sile, ki jo posedujeva. Na podlagi te sile se bojujeva. In tako vrši delavstvo svoj boj na političnem polju v trdni veri, da so mu dani vsi pogoji za zmago. Politika je velika sila, in če tajim to dejstvo, ne opravi nič drugega, kakor da mi bo še bolj nevarna. Politična moč v kapitalističnih rokah koristi kapitalizmu. V delavskih rokah bi koristila delavstvu.

Tako kakor v politiki kaže socializem delavstvu povsod kapitalistične postojanke in mu jih pomaga spoznavati, da se mu ni treba na slepo zaganjati v nasispe, katerih ni mogoče osvojiti z golo roko; kaže mu nasprotnikove sile, da se ne bi zgodilo, da osvoji delavstvo trdnjavo, do katere ga je kapitalizem namenoma izvabil, potem ga pa za hrbtom napade z neopaženo silo in ga pobije.

Delavsko gibanje postane prava sila, kadar se bo zavedlo svoje resnične moči. Danes so posebno mase ameriškega delavstva še preveč zaverovane v slepomišljenja kapitalističnih politikov in v "progresivne vale", ki ga odvrtačajo od resnične delavske politike. Zato je delo za socializem še tako težko. Ovirajo ga tudi tisti ekstremni elementi, ki merijo ameriške razmere po razmerah tistih dežel, iz katerih sami prihajajo. To je napačno in škodljivo socialistični stvari.

Za socialista ni dovolj reči, da je socialist. On mora poznati socializem, poznati njegove metode, pozna-

ti moč svojih nasprotnikov in njihova bojna sredstva, poznati in razumeti delavstvo med katerim agitira za socializem. In organizirano mora delati. Taktična nesoglasja mora obravnavati in reševati v krogu svoje organizacije, ne pa jih zanašati med mase, katerim so take reči kot taktika, vprašanje internacionale itd., španska vas. Mase je treba učiti socializem tako, kakor ga bo v začetku najlože razumela. Da se bo v znano izpopolnjevala, jo je treba navajati k čitanju socialistične literature. Socialistične organizacije morajo obdržavati diskuzije in predavanja v interesu starih in novih članov, kajti s takimi metodami se vežba naša armada in postaja jačja in jačja.

Milijone delavcev pozna danes socializem, žal ne tako, kakor bi bilo potrebno. Znamenje, da bo treba še ogromno organizacijskega dela. Človek, ki je postal čez noč radikalen in se pridruži h kakim utopističnim frakciji, bo govoril masi o svoji struji kot edini, ki bo rešila svet. Tak agitator je podoben verskim pridigarjem, katerih vsaki trdi o svoji veri, da je edino zveličavna in vse druge so krivoverske. Ta čudna, zastarela misijonarska propaganda se je naselila tudi v delavsko gibanje posebno nekaj časa po vojni. Ker ni vse človeštvo ene vere in ker ni vse delavstvo pri eni stranki, ga taki načini samo begajo in ovirajo misliti trezno in razumno. Tako nastajajo fanatiki, ki se po izgorelem ognju navdušenja zopet pogreznejo v staro brezbržnost.

Znanje je sila, ki bo ubila suženjski duh v delavskih masah in jih vsposobilo za novo družbo pravičnosti za vse človeštvo. Do znanja se pride samo s poukom in do zmage s treznim, premišljenim, sistematičnim bojem.

Pet herrinskih premogarjev oproščenih obtožbe umora.

Dne 21. in 22. junija 1922 so se v Herrinu, Ill., dogodili izgredi, provocirani od stavkokazov, puškarjev in arogantnih kompanijskih uradnikov, pri katerih je izgubilo dvajset ljudi življenje, ki so bili razun

Po vsem ameriškem časopisju je završelo proti "podivjanim stavkujočim rudarjem" v Herrinu in člankarji, duhovniki, korporacijski odvetniki itd., so zahtevali, naj se opere ta madež z Zedinjenih držav in Illinoisa.

Preiskave so se vršile, toda z rezultati gotovi faktorji niso bili zadovoljni, češ, da se vali krivda za izgred in s tem za umore na kompanijo in njene puškarje. Illinoiski državni pravdnik je stopil na pozorišče in pričel s preiskavo, katero je financirala Illinoiska trgovska komora. Pet rudarjev, Leva Mann, Joe Carnaghi, Peter Hiller, Bert Grace in Otis Clark, so bili obtoženi umorov in dani pred veliko poroto.

Obravnava je bila dolgotrajna in obtožništvo je storilo vse, da izvaja obsodbo za obtožence. Le tako bi se dal izprati "krvavi herrinski madež" z zemljevida države Illinois.

Zagovornišvo je pozvalo razne priče, ki so podale porotnikom pravo sliko izgredov, ali bolje vzrokov, ki so dovedli do izgredov in krvolitja. Dne 18. januarja je bila obravnava proti omenjenim končana, porotniki, skoro sami farmerji, so odšli na posvetovanje in popoldne 19. januarja naznanili, da so pronašli obtožence nekrivim. Ko je bil sporočen ta pravorek, ni bilo v sodni dvorani nič demonstracije, nič častita-

nja, nič presenečenja. Ljudje so se mirno razšli in stvari je za enkrat konec.

Herrinski umori so bili brutalni, kakor so vsi taki umori in umori sploh. Valiti krivdo edino na stavkujoče premogarje pa bi bilo krivično. Zdrava pamet govori človeku, ki pozna situacijo kakršna je bila tiste dneve v Herrinu, da so za izgred krivi družbeni uradniki, ki so se iz stavkarjev naravnost norčevali. Prišlo je do izgredov, drhalski nagoni so preželi množico in tako se je dogodilo, da je obležalo dvajset ljudi mrtvih in več ranjenih.

V nekaterih ameriških krajih prevladuje nepisana postava masne justice, n. pr. v južnih državah. Tudi v Illinoisu je bilo že več takih masnih akcij, v spominu pa je najbolj ostal umor nekega premogarja med vojno, kateremu so predbacivali, da je nemški špijon, dasi je bil v tem popolnoma nedolžen. Ampak drhalski instinkti, kipeči vsled vojnega hujskanja, so morali izbruhniti. Kakih posledic za krivce tisti izgredi niso imeli. Ako se gre proti "nigrom" ali kakemu unijskemu premogarju, je stvar kolikor toliko v redu.

Drugače je, kadar se dogajajo izgredi v stavkah. Tedaj so oblasti na nogah in časopisje kriči, naj se postopa s krivci strogo po zakonih.

Pet herrinskih obtožencev je sedaj oproščenih. Nekateri smatrajo to kot zmago za premogarje, drugi kot udarec v lice justice. Niti eno ne drugo ni res. Če bi bili umorjeni domačini, in ne stavkokazi, pobrani od stavkolomnih agentur po čikaških ulicah, bi bil izrek porotnikov drugačen. Kar se tiče udarca justici v obraz, je vprašanje, kaj kdo smatra za pravico. Po mnenju vodilnih industrialcev bi bilo pravično pobesiti vseh pet obtožencev. Ako pa bi kdo izmed njih ustrelil pet stavkujočih premogarjev, bi to zagovarjali s tem, da so varovali privatno lastnino. Justice v kapitalistični družbi je dvojna, in tisti, ki je v danih okoliščinah jačji, jo tolmači, kakor se mu zdi najprimernejše.

Ako bi se obravnava vršila v Chicagi, bi bili obtoženci od porotnikov spoznani krivim. V tem, kje se sodi in kdo sodi, je velika razlika.

Organizirano delavstvo lahko vzame izrek porotnikov v Marionu z zadovoljstvom na znanje. Če bi bili obtoženi rudarji obsojeni, bi za delavstvo pomenilo nadaljevanje težkih legalnih bojev, da se bi jih rešilo vislic ali dolgotrajnih zaporov. Toda Brundage tira boj naprej, kajti razun omenjenih je še več drugih rudarjev obtoženih umora.

Kljub oprostitvi ni odobravati nasilnih dejanj in tudi porota v Marionu jih ne odobrava. Njen izrek se more iz legalnega stališča opirati edino na to, da v veliki množici ne more biti odgovorno za nasilna dejanja in umore pet oseb, ampak vsa množica in tisti, ki so jo provocirali, ali pa nihče.

Iz herrinskih dogodkov v prošlem poletju se delavstvo lahko uči, da je močna organizacija z izobraženim delavstvom najboljša in najcenejša pot k uspehom, ki bodo trajni.

Nasprotnikom se najboljše odgovoriš, če molčiš na njihova natolcevanja. Kadar vidiš, da imaš opraviti z zlobnimi ljudmi, je polemika izključena. Takim protivnikom ni za resnico, ampak za uničenje oseb ali struje, katerim nasprotujejo. V takih sporih ne moreš storiti drugega, kakor da odbijaš udarce in naglašaj resnico. Opravljanje in zavijanje vleče pri nekaterih ljudeh nekaj časa. Končno mora triumfirati resnica.

SEMINTJA.

“Umor ali nič”. — Nepristranost. — Čari mask. — Poveličevanja uniform, kron in tiar. — Cachin izročen. — Razlika med izkoriščanji. — Poziv škofa Manninga.

Ko je sodnik D. T. Hartwell dal svoje instrukcije porotnikom v Marionu glede unijskih premogarjev, obtoženih umorov v izgredih, ki so se dogodili 22. junija zadnje leto v Herrinu, se je oddahnil in dejal: “Ali je umor, ali pa nič.” Porotniki so rekli, da je “nič” in obtožence oprostili. Porotniki so bili farmarji, ki od časa do časa delajo v premogovnikih, ali pa so bili premogarji preje. Sledili so razpravi kot premogarji in čutili z onimi, ki so se zadnje poletje borili proti svojim delodajalcem. Če bi bili čutili z operatorji, bi bil njihov izrek drugačen. To je dobro da si zapomnijo tisti, ki mislijo, da je absolutna nepristranost mogoča.

V Lousiani odkrivajo zločine Kukluxovcev, ki pri deljenju “pravice” ne poznajo nobenega usmiljenja. Dogodilo se je, da so svojim žrtvam počasi trli kosti, jih natezavali, da jim s tem povečajo muke, rezali in zbadali, potem, ko so na ta način iztisnili zadnjo iskro življenja iz njih, so jih vrgli v vodo. Po par mesecih so jih našli. Nastalo je precej krika in vika in vrše se preiskave. Kukluxklani se obnašajo, kakor pravi znana fantovska pesem: “Kaj nam pa morejo. . .”

Navidezno preganjanje jim služi celo za reklamo. Stotisočaki v pristopnihah dežujejo v nevidno cesarstvo in bedasti ljudje mislijo, da bo Ku Klux Klan rešil Zedinjene države pred nevarnostjo židovstva, socializma in drugih takih nadlog. Pravzaprav nič ne mislijo. Oni vidijo le bele halje, zakrite obraze in v tem tiči vsa misterija. Dokler nisi zakrit, nisi nič. Ko si nadeneš kak kostum in prideš med ljudi z gromovnimi gesli, postaneš strah.

Kako za malo se je zdelo ljudem, če so videli vladarja v “civilu”. Bil je preveč podoben drugim ljudem. Na veličanstvu je pridobil, kadar je bil v svojih vladarskih ogrinjalih, okinčan z medaljami in križci. To je vleklo. Papež ni bil zadovoljen z eno krono, ker jo je imel vsak kralj. Pa si je izmislil, da mora on imeti tri, ena vrh druge. Bila je dobra poteza in pri vernemu ljudstvu je pridobil na ugledu. Papež je najmanj dvakrat več kakor cesar, so si mislili. Kot božji namestnik pa je več kot vsi vladarji skupaj. Ljudje so verjeli in mu pričeli poljubljati copate. In v neizmerno čast so so šteli, če so sploh mogli do njih. Danes je tega poljubljanja precej manj, ker vedno več ljudstva spoznava, da sama ogrinjala, krone in tiare še ne dokazujejo višino človeka, ampak da je prava višina in moč v razumu, tega pa je pri ljudeh z najpompoznejšimi ogrinjalji, kostumi in uniformami najmanj.

Francoski parlament je dvignil imuniteto nad komunističnim poslancem Marcel Cachinom z 371 proti 143 glasovom in ga izročil sodišču, da ga sodi radi veleizdaje. Imuniteta v tem slučaju pomeni, da izvolitev v parlament varuje poslanca pred sodnimi

preganjanji, katerim bi bil izpostavljen radi kritike ministrov ali drugih političnih dejanj. Če ne bi bil poslanec. To je iznajdba iz časov, ko je pričel padati absolutizem in je prihajala na površje parlamentarna država. Ako se poslanca česa kaznjivega obtožuje, mora sodni tribunal priti pred parlament z zahtevo, da se ga mu izroči, in če mu večina poslancev ugodi, je prizadeti izročen v roke postave. Na ta način so bili izročeni sodišču komunistični poslanci jugoslovanske skupščine. Sedaj pride pred sodni stol Marcel Cachin, obtožen, da ruje proti interesom Francije vsled svojega hujskanja med delavci v ruhrskem okrožju, katere je pozival na generalno stavko. Tako se ga namreč obtožuje. Njegov glavni greh je, da vodi resen boj proti francoskemu imperializmu, in v interesu tega je, da uduši čim največ opozicije. V razpravi o izročitvi je prišlo v parlamentu do burnih prizorov in pretepov, kakršnih baje še ni videla pariška zbornica. Dunajska jih je bila vajena, pa tudi državni zbor v Budapešti.

Marcel Cachin je bil v prvih letih vojne proti Nemčiji in potoval je celo v Italijo, kjer je vodil propagando za vstop Italije v vojno na stran zaveznikov. Po vojni je postal komunist in velik nasprotnik francoske imperialistične politike. Dokler je bila Francija v nevarnosti pred poplavo kajzerjeve armade, je bil Cachin s Francijo kot deželo, v kateri bi moralo biti gospodar francosko ljudstvo in nihče drugi. Pozneje, ko so hoteli francoski imperialisti delati isto z Nemčijo kar prej kajzerizem s Francijo, se je podal v boj proti sovražniku miru in človeške sreče v domači deželi. In ker francoska buržvazija tira svoj boj proti Nemčiji naprej, je odpor zavednih delavskih sil v Franciji toliko večji. Škoda le, da so vrste francoskega delavstva tako razdejane. Poslanci, ki so glasovali proti izročitvi Cachina, so pristaši socialistične, komunistične in nekaterih drugih strank. Kar je reakcionarjev, so glasovali za izročitev in ti so danes v Franciji v veliki večini. Nekdanja revolucionarna Francija se je spremenila v reakcionarno, nazadnjaško, imperialistično in militaristično Francijo. Takih primer je v zgodovini precej. Revolucija buržvazije je pomenila napredek v splošnem, toda nazadovanje za nekatere dežele. In Francija je ena izmed njih.

Francoska armada se je polastila obmejnih nemških industrijskih krajev in rudnikov, na javnih poslopih je razobesila francosko zastavo, nemškemu prebivalstvu je prepovedala peti nacionalistične pesmi in francoski častniki dele ukaze nemškim delavcem, industrialcem in občinskim uradnikom. To je vojna, vojna dveh utrujenih narodov. Ko bi Nemci mogli, bi se maščevali za vse nepravilke, ki jih jim prizadeva arogantna francoska vlada, in maščevali bi se nad francoskim ljudstvom, ker se je nad vlado kot tako težko, ali pa sploh nemogoče maščevati.

Mnogokrat smo čuli, da je za delavstvo vseeno, če ga zatira domač ali pa tuji kapitalizem. Kdor je mislil obratno, je bil proglašen za izdajalca. Pogledjmo v Nemčijo. Vsi, brez izjeme, socialisti, komunisti, klerikalci, fašisti, nacionalisti, monarhisti in republikanci obsojajo francosko invazijo. Branijo se izpolnjevati francoske ukaze in sabotirajo prizadevanja Francozov za izkoriščanje nemških premogovnikov in industrije. Med izkoriščanjem in izkoriščanjem je lahko razlika in načini zatiranja in izkoriščanja so različni.

Škof William T. Manning je pozval Rev. dr. Percy Stickney Granta, o katerem smo poročali zadnji teden v tej koloni, naj resignira, ali pa prekliče svoje nazore. Škof Manning piše: "Popravite z vso jasnostjo utise, ki ste jih javno napravili s svojo pridigo, v kateri ste razlagali svojo nevero v Jezusa Kristusa kot Boga in Odrešenika, in ako je Vam to nemogoče, odstopite od župnikovanja v vaši župniji."

Na ljubo slovenskim frančiškonom pripomnimo, da je Rev. Grant duhovnik episkopalne cerkve, kar pa na stvari ničesar ne spremeni. Njegovo sveto pismo je isto kakor katoliško, Krist je tudi njegov Bog in odrešenik, katoliški svetniki so večinoma tudi njegovi svetniki. Rev. Grant je pridigal dolga leta tako kakor cerkev hoče, predzadnjo nedeljo pa je pridigal tako, kakor se je njemu zdelo pravilno. Udal se je nagonu razuma, pa izjavil, da so cerkvene dogme bajke, ki izvirajo iz starih časov, ko je med človeštvom prevladovalo vraževerstvo in je bila znanost šele v povojih. Kar je škofu najmanj ljubo, je to, da je Grant vernikom pripovedoval, da zelo malo duhovnikov tudi veruje to, kar uči druge verovati. Za cerkev in duhovnike je to slaba reklama.

Mr. Gary, načelnik jeklarske korporacije, je prišel zopet s priporočilom, naj se v jeklarski industriji odpravi 12-urni delavnik in ga nadomesti z 8-urnim. Svoje nazore je razvijal pred direktorji jeklarske korporacije, gospodje so vzeli stvar na znanje in si mislili, da bo treba delavnik sicer skrajšati, kar pa se še ne mudi. Govoriti o skrajšanju pa je treba neprestano, ker je javno mnenje bolj in bolj proti jeklarskim kraljem radi njihovega postopanja z delavci. Ko bi bilo socialistično časopisje razširjeno, socialistična stranka močna in v kongresu jak klub socialističnih poslancev, bi se izvedle izboljšave v jeklarski industriji brez tako težkih stavk in naporov, kakor je bila zadnja stavka, ki se je završila s porazom za delavstvo. In kar delavec pri delu najprvo hoče, je izboljšavanje svojega položaja. Ključ do izboljšavanja ima delavec v rokah, samo rabiti ga mora. Industrialna in politična organizacija roka v roki, pa bi šli zelo hitro naprej. Ko se bo delavec tega naučil, bodo prestali govori in priporočila Hardingov in Garyjev, mesto besedičenja pa bomo imeli dejanja. Glasi se zelo enostavno. Težje je to enostavnost prenesti v prakso. Zmerom nam prihaja v napotje to prokleto pomanjkanje znanja v delavskih vrstah.

***

"Nehvaležnost je plačilo sveta".

Zavezniške imperialistične vlade so v svojem boju proti sovjetski Rusiji organizirale razne skupine Rusov in jim dale stare caristične generale za poveljnike, da rešijo Rusijo boljševizma in jo zasigurajo "pravi" demokraciji, kar pomeni kapitalizmu. Ko so ti generali padali drug za drugim, so za imperialiste izgubili svoj pomen in njihove čete so pustili na cedilu. Prav nemilostno so postopali z vojaki, katere so izročili bedi in boleznim, dokler jih niso končno nekaj tisoč poslali v prehrano Jugoslaviji in Bolgariji. Glavni kolvodje kontrarevolucij pa so šli v "penzijo". Z denarjem jih zalaga večinoma Francija.

Kakor Francija in Anglija v Evropi, tako je Japonska reševala Rusijo pred boljševizmom v Sibiriji. Ena zadnjih takih ruskih vlad japonskega izdelka je bila Merkulova vlada v Vladivostoku. Ker je sedaj vsa Daljnjevzhodna republika združena s sovjet-

sko Rusijo, so Japonci pred meseci tudi Merkulovu namignili, da ne bodo branili sovjetskim četam zasedati Vladivostok in to je pomenilo konec njegovi vladi. Merkulov je pobral vrednote, kolikor jih je mogel vzeti s seboj in z njim je pobegnilo okoli 30.000 njegovih vojakov in drugih Rusov, ki vsled enega ali drugega vzroka niso hoteli počakati sovjetske armade. Ti begunci so se vtaborili v Mandžuriji, Koreji, na Japonskem in Kitajskem. Sredstva so jim pošla, hrana tudi in mesto slave jih je zadelo občutno pomankanje. Kaj storiti? Merkulov se je obrnil za pomoč na ameriško vlado, kateri je predlagal, naj preskrbi parnike in prepelje vse te begunce na Filipinsko otočje, kjer naj bi ostali čez zimo, na pomlad pa naj bi se prepeljalo ženske, otroke in civilno prebivalstvo v Zedinjene države, profesionalne vojake pa nazaj na sibirsko mejo, kjer naj bi nadaljevali z vpadi v Rusijo.

Merkulov je dal ta predlog ameriškemu poslaniku v Tokiju. Medtem, ko 30.000 ruskih beguncev strada in zmruže po prej imenovanih krajih, živi Merkulov v prvovrstnem tokijskem hotelu prav razkošno, svoje žrtve, oziroma žrtve japonske imperialistične politike pa hoče zvaliti na ramena ameriških davkoplačevalcev.

Sovjetska vlada je obljubila za vse Merkulove begunce amnestijo, ako se povrnejo v Rusijo, oziroma v Sibirijo. Od nje so izključeni samo oni, ki so napravili kaka zločinska dejanja, kot morili in ropali v imenu Merkulove vlade. Begunci umirajo od glada, zapuščeni od vsega sveta, Merkulova "vlada" pa živi v japonski prestolnici in od tam straši naprej begunske tabore o boljševiškem terorju. Ljudje imajo strah, pa si ne upajo nazaj. Vendar pa jih je glad nagnal tako daleč, da se jih je že več tisoč povrnilo. Par tisoč pa jih je pomrlo, ker niso mogli prenesti bede in vremenskih neprilik pri beganju iz kraja v kraj.

***

Zbor ogrskih socialistov.

Po padcu Bela Kunove vlade je na Ogrskem zavladal beli teror krščanske Hortijeve vlade, ki je potlačil vsako delavsko gibanje. Na stotine komunistov in socialistov je bilo pomorjenih, socialistov še več kakor prvih, kajti komunistični vodje so takoj ko so videli da so dnevi njihove vlade šteti pobegnili preko meje. Ostali so večinoma le nižji uradniki komunistične vlade in ti so bili seveda pomorjeni. Bela Kun je šel v Nemško Avstrijo in od tam v Rusijo, kjer mu je sovjetska vlada dala službo. Ogrski komunisti na Dunaju, pa tudi na Ogrskem, kolikor jih je ostalo pri življenju, so mu pozneje očitali strahopeten beg in korupcijo ter izdajstvo nad komunizmom in apelirali na moskovsko eksekutivo tretje Internacionale, naj zadevo preišče in Bela Kuna izključi. Eksekutiva je reš preiskovala na podlagi obtožb, toda njen zaključek je bil, da se je Bela Kuna po krivici obdolžilo, kajti navidezni pregreški so bili narejeni v razmerah, v katerih se ni moglo postopati drugače. Njen izrek je bil, da se Bela Kun ni pregrešil nad komunizmom. Vendar pa je od tistega časa nekako umaknil iz sprednjih vrst komunističnih voditeljev.

Ker je bilo socialistično gibanje tudi zatrto, dasi je imelo med proletariatom prej močno oporo, se socialisti niso mogli postaviti uspešno v bran pred belim terorjem. Nekaj socialističnih voditeljev, med njimi en uradnik, so bili pometani od "krščanskih" teroristov v Donavo, cenzorji so črtali po socialističnih

publikacijah in državni pravdniki, policija in orožniki so nadzorovali in še nadzorujejo vsak socialistični zbor, kakor je navada v reakcionarnih deželah. Kljub temu je pri zadnjih državnozborskih volitvah dosegla ogrska socialistična stranka precejšnje zmage. Organizacija bi se še hitreje utrjevala, če ne bi imeli šovinisti sedaj glavno besedo in pri masi največ privlačnosti. To je vsled tega, ker je Ogrska po vojni zelo zmanjšana in je veliko število Madžarov prišlo pod vlade drugih dežel.

V začetku meseca januarja to leto se je v Budapešti vršil kongres ogrske socialistične stranke, ki je trajal pet dni. Razprave so bile ovirane, ker so posegali vmes policijski uradniki. Kljub temu je zbor izvršil svojo nalogo.

Zbora sta se udeležila tudi Emile Vandervelde iz Belgije in Minna Bang iz Danskega ter bratski delegati iz Nemčije, Češke in nekaterih drugih dežel.

Zbor je sprejel resolucijo, s katero odobrava delo za združitev druge Internacionale in Dunajske delovne unije socialističnih strank. Obsodil je fašizem in mu napovedal boj, istotako je obsodil razdiralno taktiko moskovske Internacionale, kateri po mnenju zborovalcev ni za enotno fronto, ampak za uničenje socialističnih strank, ker nočejo slepo slediti moskovskim ukazom.

Zbor je naložil strankinemu časopisju in odboru, naj prično z večjo agitacijo za socializem med kmečkimi ljudstvom, katerega drže v pesti veleposestniki, duhovščina in drugi zavajalci in izkoriščevalci, in ga opajajo s šovinizmom.

Vandervelde je v svojem nagovoru dejal, da preti delavstvu sedaj največja nevarnost od takozvanih fašistov, ki hočejo s terorističnimi metodami potlačiti delavsko gibanje in mu vzeti še tisto malo pridobitev, ki jih je izvojevalo zadnja leta. Priporočal je tesnejšo kooperacijo socialističnih strank in enotno taktiko v boju proti militarizmu in reakciji sploh.

***

Henry Ford.

Znani detroitski tovarnar avtomobilov Henry Ford spretno skrbi, da je njegovo ime vedno v časopisju, v enih, ki ga hvalijo, v drugih, ki ga grajajo.

Sedaj vodijo njegovi prijatelji agitacijo, da se Forda nominira za predsedniškega kandidata pri bodočih predsedniških volitvah, ki se vrše drugo leto. Ford na to molči in ne reče, da je kandidat, niti ne zanikava, da bi sprejel kandidaturo, če mu bo ponudena.

Prvič je postalo njegovo ime splošno znano, ko je uvedel za vse delavce enako plačo, ki je bila menda pet dolarjev dnevno za osem-urno delo. Uvajal je tudi druge reforme v svoja podjetja. Ta so mu prinesla priznanja, samo kapitalisti so se posmehovali. Ampak Ford je streljal tudi kozle. Najbolj se je osmešil s svojo mirovno ekspedicijo, ko je šel v Evropo delati "mir in red". Pacifisti, katere je vzel s seboj na posebno barko, so se stekli že na morju med seboj in s svetovnim mirom ni bilo nič, dokler niso bile centralne sile tepene.

V zadnjih par letih se je skopal Ford na Žide, proti katerim je vodil boj v svojem tedniku "Dearborn Independent". Izdal je tudi nekaj knjig, v katerih prikazuje, kako prihaja večina gorja nad človeštvo od židovstva. Najbolj so se mu zamerili židovski kapitalisti. Končno je svoj boj proti njim nekoliko ublažil.

Seveda ne urejuje imenovanega lista Ford sam, niti ni spisal knjig proti židom on, ampak ljudje, ki jih najema za čaka dela, kakor najema tehničarje in razne druge strokovnjake za vodstvo obrata v svojih tovarnah.

Zelo veliko se je čulo o Fordu v zvezi z Muscle Shoals. Nekoliko opisa o tem najdete v letošnjem Ameriškem družinskem koledarju.

Pred leti se je Ford spomnil tudi zločincev, kadar odslužijo zaporno kazen. Navada je v današnji civilizirani družbi, da se človeku odreka delo, čim se izve, da prihaja iz ječe. Zapor mu je utisnil pečat zločinca, in ker ne dobi dela, se mora tak človek dostikrat res zateči k zločinom, četudi po svoji naturi ni nagnjen na zločinska dejanja. Henry Ford je leta 1915 razglasil, da bodo vrata njegovih tovarnen odprta tudi takozvanim zločincem, kadar so izpuščeni iz ječe in iščejo dela. Pripraviti jim je hotel priliko, da se poslovske od hudodelstev in postanejo vredni člani človeške družbe. O tem so takrat zelo mnogo pisali; človekoljubi so povelečevali Fordovo blagostnost na vse pretege.

Njegov namen je bil na vsak način hvalevreden. V sedanji družbi je večinoma tako, da pahne en sam greh človeka za vse življenje v socialno pogubo. Sodnik obsodi moža na dve leti, tri leta ječe, v resnici ga je s tem pogostoma obsodil na dosmrten izgon iz poštene človeške družbe in na večno potikanje po ječah. Naši družbi ne zadostuje, da je človeka kaznovala po zakonih, ampak na čelo mu pritisne vžig sramote. Tudi ko je prebil kazen po vsej strogosti postave, mu ni odpuščeno, ampak ime kaznjenca mu ostane in mu ovira povratek v pošteno življenje.

Neštete človeške tragedije se odigravajo po tem vzorcu: "Česa iščeš?" — "Dela". — "Odkod prihajaš?" — "Iz ječe". — "Obžalujemo". — In na drugem, tretjem, desetem mestu obžalujejo . . . dokler se ne vtisne v glavo prepričanje: Zate ni več prostora med nekaznovanimi ljudmi; tvoja pot je le še zločin.

Ford je hotel dati takim ljudem priliko, da se poslovske od hudodelstva in si pripravijo novo življenje. To je — ne da bi ugovarjali — lepo in hvaležno. Ali — v kapitalistični družbi živimo, v družbi, ki je udarjena s prokletstvom, da se mora najplemenitejše dejanje v njej spremeniti v krvavo satiro. Ford je dal s svojo takratno odredbo dober vzgled, ki pa se je razpršil v sistemu kakršen je v prazen nič.

Ampak Ford ni prestal z reformami. Tudi v boju s svojimi stanovskimi tovariši kapitalisti ni popuščal. Včasih se prav po robato znese nad njimi. Sedaj si privoščiči železniške družbe, drugič premogovniške barone, tretjič jeklarske kralje itd. Tudi unije mu niso pri srcu in nekaj mesecev nazaj je dejal, da so unije in kapitalisti tako rekoč v zvezi, da pomagajo dražiti izdelke.

Forda ne poznamo toliko, da bi mogli s trdno gotovostjo presoditi vse njegove nagibe. Za to bi bilo treba že zelo intimnega osebnega poznavanja, in še tedaj ve malokdo, če vidijo njegove oči popolnoma natančno. Ali to tudi ni tako važno, kakor mislijo ljudje, ki še vedno verjamejo, da je individualnost, osebnost, glavna reč v življenju človeštva. Tudi individualnost je odvisna od razmer, in zato so te važnejše od osebnosti.

Kakor je mogoče presoditi po dejanjih, tiči v Fordu nekoliko idealizma. Seveda je mož velik kapitalist in ne more iz te kože. Prav zato bi pa tudi bilo nezmiiselno pričakovati, da bo iz svoje tovarne s svojim zgledom reformiral svet.

V svojih podjetjih lahko stori marsikaj za zboljšanje delavskega položaja. Toda socialnega vprašanja ne more rešiti, in ga ne bi mogel rešiti niti tedaj, če bi bilo njegovo bogastvo in s tem njegovo gospodarstvo desetkrat ali pa stokrat večje od sedanjega. Če hoče ostati reformator v tem zmislu, kakor je začel, mora celo skrbeti, da ostane kapitalist; in če hoče izvrševati reforme v širšem obsegu, mora gledati, da pomnoži svoj kapital, s čimer si omogoči, da vzame večje število delavcev v svojo službo. Ta cilj se pa doseže le s kapitalističnimi metodami, kajti kakor noben kapital, se tudi njegov ne more pomnoževati na drug način, kakor da se delavcem odteguje gotov del vrednosti, ki jih izdelujejo. Čim bi Ford prepuščal delavcem ves sad njihovega dela, ne bi njegov kapital več nosil obresti, torej ne bi rasel. V resnici pa raste čudovito hitro.

Ford pa je kapitalist, ki zna računati. Če je res, da se godi delavcem v njegovih tovarnah bolje, kakor drugod, je pa tudi res, da se njemu ob tem ne godi slabo, in vse reforme, ki jih je doslej vpeljal, so resnično koristile njegovim podjetjem, kar jasno potrjujejo trgovinski izkazi. Tudi če morda ni imel egoističnih namenov — česar ne vemo, ker mu ne moremo pogledati v srce — je uspeh ravno tak, kakor če bi bil egoistično preračunjen.

In v realnem življenju odločuje efekt, uspeh.

So li zato vse tiste reforme, ki jih vpeljava Ford brez pomena?

Ne! Tistega ogromnega pomena, ki jim ga pripisujejo nekateri, nimajo. Pač pa so dosti vredne zaradi tega, ker dokazujejo, da kapital lahko prav izvrstno uspeva, tudi če ne žene izkoriščanja do tiste meje, kakor ogromna večina kapitalistov. Fordove reforme pričajo, da bi kapital lahko izpolnil vse minimalne zahteve organiziranega delavstva, ne da bi zaradi tega trpel škodo. Kar more storiti Fordova družba, bi lahko storila vsaka korporacija.

Seveda ne bi bilo s tem, kakor smo že povdarjali, rešeno socialno vprašanje. Tudi nadalje bi obstajalo dvoje razredov z nasprotnimi življenjskimi pogoji in nasprotnimi interesi. Tudi nadalje bi bil delavec ločen od delovnega sredstva; kapitalist bi bil lastnik tovarne, jame, strojev i. t. d.; on bi bil gospodar in delavec bi bil odvisen od njega. Kapitalist bi določeval cene delavčevim izdelkom in delavec bi jih moral plačevati.

Socialnih nasprotij in vsled tega socialnega boja ne morejo ustaviti nobene reforme. Le ublaže jih lahko. A že to bi bilo mnogo vredno, kajti četudi bi bil boj neizogiben, bi se vendar lahko vodil bolj kulturno, kakor sedaj, in vse človeštvo bi imelo nekoliko dobička od tega.

***

Izmed vseh opravil na svetu je najlozje zabavljaje. Nič ti ni treba vedeti. Četudi nisi tesar, vendar s popolno lahkoto nahruliš tesarja, da ne bi smel tako delati kakor dela. Zidarju lahko zabrusiš, da ne zida prav. Če te bo vprašal, kako naj dela, pa ne boš vedel nikamor. Vsak agent lahko zabavlja urednikom in presoja njihove sposobnosti ter izreka sodbo o njihovih proizvodih. Sam pa ni v stanju napisati niti malega oglasa, nikaar še dopis ali članek. Tisti uredniki, katerim zabavlja, morajo njegovo stvar prepisati in jo urediti za v tisk, drugače ne bi bila za nikamor kakor za v koš. Zabavlja in kritizirati je lahko. Povedati in pokazati, kako naj se boljše dela, to je pa druga stvar, o kateri brezštevilni kritiki ne mislijo, ker nimajo toliko možganske moči.

Pregled svetovnega delavskega telovadnega gibanja v prvem polletju 1922.

Zbral C. K.

Čehoslovaška: I. Zveza čl. delavskih telovadnih enot (S. D. T. J.) si je po lanskem komunističnem razkolu, ki jo je zadel ravno pred delavsko olimpijado, izprecej opomogla. Zgubila je tedaj skoraj polovico enot in članstva, ali vedno bolj se enote vračajo nazaj in vedno bolj ustanavljajo nove. Po poročilih podanih na Zvezinem zboru, ki se je vršil o Veliki noči je po razkolu od prejšnjih 1565 enot ostalo v Zvezi 771 enot, 1. januarja 1922 jih je bilo že 830; torej v šestih mesecih 60 novih enot. Članov, članic, naraščaja in dece je bilo koncem lanskega leta nad 100,000 (preje 223,665). Listi se dobro razvijajo. Glavno glasilo "Tělocvičný Ruch" se tiska v 24,000 izvodih, "Cvičitelské rozhledy" (list za vaditelje), v 5600 izvodih, "Zlatá Brána" (za deco), v 10,000 izvodih, novi list "Náš Dorost" (za naraščaj), v 7000 izvodih in drugi listi — razni okrožni vestniki — skupno v 13,000 izvodih. V zadnjem času je začelo izhajati glasilo vzgojiteljskega odseka "Vychovatel". Na Zvezinem zboru, katerega se je udeležilo 571 delegatov in 239 gostov, je bilo sklenjeno pristopiti k "Mednarodni delavski zvezi za telesno vzgojo in šport". V zadnjem času so enote začele uvajati skavtsko gibanje med svoje člane. Doslej imajo skavtje v D. T. J. že 48 skupin z 72 oddelki in 1400 člani. — Tajništvo Zveze je v letu 1921 priredilo 222 predavanj in od teh je na 70. predaval starost sodr. Hummelhaus! — Letos se je glavno delo gibalo okoli pohodov na Slovaško, ki imajo namen, da vzbudijo pod klerikalnim vplivom stoječi slovaški narod in ga opozore na delavsko gibanje. Junija se je vršil izlet v Bratislavo, julija v Zvoleně in v avgustu v Košice. Drugače so se enote udeležile prireditve belgijskih sodrugov v Seraingu, francoskih v Parizu in nemških v Lipskem. Za prihodnje leto pripravlja Zveza skupno s praško Delavsko Akademijo izlet v Italijo. — Tudi enote, ki so v tujini, se dobro razvijajo, tako one v Avstriji, Nemčiji in Franciji. Ameriške enote so se pa koncem marca t. l. razcepile. Clevelandsko okrožje s 56 enotami je ostalo zvezi zvesto; chicaško je pa z 9 enotami prestopilo h komunistom, tu je ostala le enota "F. La Salle" iz Chicaga še v Zvezi.

2. Zveza delavskih kolesarjev se je 26. marca ustanovila v Pragi. Doslej združuje nad 40 delavskih kolesarskih klubov ter bo v kratkem začela izdajati svoje glasilo. Svoje člane, ki so se na kolesih ponesrečili ali ubili, podpira.

3. Zveza delavskih turistov združuje v sedmih odsekih 1000 članov. Glasilo "Dělnický turista" izhaja v 1200 izvodih šestkrat na leto.

Nemčija: Delavske telovadce zastopa tu "Zveza delavskih telovadnih in športnih društev" (Arbeiter Turn- und Sportbund). Ustanovljena je bila leta 1893. v Geri in imela 4000 pripadnikov v celi državi. Leta 1913 na zboru v Mannheimu je bilo zastopanih že 180,000 članov. Zveza se je razvijala in se preselila v Lipsko, kjer si je zgradila lastno palačo, v kateri ima urade, svojo moderno urejeno Nakupovalno zadrugo in vaditeljsko šolo. Danes ima vsega članstva nad milijon in med temi je članstva starega nad 14 let 608,391. Največje društvo Zveze je enota "Fichte" v Berlinu, ki ima sama 3890 članov in 5640 mladine. Letos od 22.—25. julija je priredila Zveza v Lipskem velike

telovadne in športne slavnosti, ki so praško olimpiado v marsičem še prekosile. Stadion, na katerem se je prireditve vršila, je obsegal 450,000 štirjaških metrov in od tega telovadišče samo 68,000 štirjaških metrov za 16,000 telovadcev, kar pa je bilo — žal — premalo. Iz Nemčije same je bilo namreč na zlet priglasih 50,000 članov, od teh za proste vaje 20,000 telovadcev in 7000 telovadkinj. D. T. J. iz Prage so poslale 800 telovadcev, Zveza nemških delavskih telovadcev v Českoslovaški iz Ustja n. L. okrog 5000, Švicarji 1200, Belgijci 100, prišli so dalje Amerikanci, Danci, Finci, Francozi, Italijani, Holandci in Poljaki. V Lipskem se je zbralo one dni nad 100,000 tujcev, ki so jasno manifestirali delavsko internacionalo.

Švica: Na zboru 28. in 29. januarja t. l., ki se je vršil v Bielu se je Zveza švicarskih delavskih telovadnih društev, ki ima 14,000 članov, združila z Delavsko športno zvezo v Delavsko telovadno in športno zvezo. Zvezin organ je "Arbeiter Turnzeitung". Gibanje je v zadnjem času radi težke gospodarske krize malo oslabilo, vendar pa se položaj že boljša. V proslavo 60 letnice ženevske enote je Zveza 24. in 25. junija priredila svoj II. izlet v Ženevi. Nastopilo je 3000 telovadcev iz 52 sekcij. Telovadba je ob udeležbi nad 2000 gledalcev prav lepo uspela. V Zvezi so združeni telovadci iz nemške in francoske Švice. Gostje z oziranjem na lipske slavnosti niso bili pozvani.

Francija: Zveza francoskih športnikov je priredila 4. in 5. junija v pariških predmestjih Pantinu in St. Denisu velike športne slavnosti. Spored je obsegal nogometno tekmo med Francijo in Anglijo (rezultat 3:0), hazeno, tek, plavanje in skoke, kolesarske tekme in ritmične vaje. Prireditve se je udeležilo 80 angleških, 20 belgijskih, 5 švicarskih (iz Ženeve), vsi francoski športniki, 6 italijanskih plavačev iz Milana in skupina 12 telovadk od čehoslovaških D. T. J. Pri lahki atletiki so večinoma zmagali Francozi, pri plavanju in kolesarstvu pa Angleži. Vaje čeških združenj s keglji in krogi so zelo ugajale.

Anglija. O Veliki noči se je vršil v Shrewsburyju, v rodnem mestu Darwinovem, XXVI. zbor angleških delavskih športnih društev "Clarion". Sodr. P. Groom je opozarjal na stagnacijo, ki je v zadnjem času zaradi gospodarske krize nastala v športnem gibanju. V Zvezi ni uvedena še zadostna centralizacija, kar napredek zelo ovira. Na zboru je bilo navzočih do 300 delegatov.

Belgija. Belgijska socialistična zveza za telesno in нравno vzgojo je priredila lansko leto sredi avgusta v Seraingu pri Luetihu svojo olimpiado. Udeležili so se je Švicarji in Čehoslovaki, ki so v telovadbi odnesli prvenstvo. Zveza, ki se prav lepo razvija, ima danes že 11,000 članov. Razen nje obstoja v Belgiji še več zvez delavskih gimnastov, ki se mislijo v kratkem združiti.

Alzaško-Lotarinska: Zveza delavskih športnikov in telovadcev je imela svoj zbor 27. in 28. maja. Zveza ima 168 društev z 11,120 člani, 1500 članicami, 500 ženske, 1000 moške dece in 2500 naraščaja. Društva so razdeljena v gorenjerensko, dolnjerensko in mozeško okrožje.

Avstrija. Zveza nemških delavskih telovadnih in športnih društev v republiki Avstriji s sedežem na Dunaju, ki je bila pred vojno samostojna zveza za celo Avstrijo, se je priklopila k lipski zvezi, pri kateri tvorijo 17. okrožje. Nedavno je začela izdajati svoje glasilo mesečnik "Arbeiter Turn- und Sportzeitung".

Mednarodna delavska Zveza za telesno vzgojo in šport — delavska telovadna in športna Internacionala

— je imela 26. in 27. julija v Lipskem svoj III. kongres. Zveza združuje skoro vse delavske telovadne zveze in vrši svojo nalogo prav dobro. Glavni točki kongresa sta bili vprašanje I. Mednarodne Delavske Olimpiade in vprašanje stališča, ki naj ga zavzame Zveza proti moskovski športni Internacionali. Večina delavskih športnih Zvez je namreč še nerazcepljenih — tako nemška, švicarska, francoska, nemško-češka, italijanska, finska itd. — in tako so njih člani pristaši vseh treh Internacional. Zato je treba rešiti to vprašanje, da ne pride do daljnih razkolov. — Zvezin sedež je zaenkrat v Bruslju. — "Kress".

***

"Proletarska stranka Jugoslavije".

Od kar je vlada s svojim terorističnim postopanjem takorekoč popolnoma zatrla jugoslovansko komunistično stranko, so komunistične skupine, ki so hotele ostati aktivne, delovale pod raznimi imeni in se posluževale taktike, ki ni bila v navskrižju z zakoni, v kolikor more biti taka taktika sploh mogoča. Pri zadnjih volitvah v skupščino se je zbralo okoli komunistov vse, kar je bilo nezadovoljno z novimi razmerami in tako je stranka prišla v parlament z okoli 55 poslanci. Makedonija, Črna gora, stara Srbija, Bosna in Hercegovina so poslale največ komunističnih poslancev, Slovenija in Hrvatska pa najmanj, dasi je v slednjih dveh proporceno največ industrialnega proletariata.

Nekateri komunisti v Jugoslaviji si v polemikah očitajo drug drugemu, da so sami zakrivali razpad svoje stranke. S svojo taktiko, ki je stremela iti preko razmer in moči stranke, so dali vladi povode za preganjanja in vlada je priliko izrabila in pomagala razbiti vse delavsko gibanje, strokovno in politično.

Sedanje vodilne stranke v Jugoslaviji so Radikalna, Demokratska, Radičeva Seljačka stranka s svojim Hrvatskim blokom, slovenska klerikalna stranka, Zemljoradniška stranka in nekatere manjše, toda v poštev pridejo pravzaprav le kake štiri stranke izmed vseh skupaj. Strank pa je v Jugoslaviji na ducate.

Socialistična stranka Jugoslavije se skuša uveljaviti šele zadnje čase in nekoliko organizirane enotnosti je uvedla v zadnjem poldrugem letu. V parlamentarne volitve, ki se bodo vršile meseca marca to leto, bo posegla po vsi državi.

Istotako so pričeli komunisti že zadnje jesen misliti na ustanovitev nove stranke, ali bolje, na reorganiziranje stare stranke pod novim imenom in z novo taktiko. Taktika kajpada ne bo nova, ampak taka, kakršne se že od nekdanj poslužujejo socialistične stranke v takoimenovanih konstitucionalnih državah. Obdržavali so nekaj sestankov in večina je sklenila organizirati "proletarsko stranko", ki bo aktivno posegla v volilni boj meseca marca. Manjšina, ki se prišteva k "čistim" komunistom, je bila proti formiranju "reformistične" stranke in hotela, naj se nadaljuje s taktiko pridobivanja kontrole v unijah in skrivnega revolucionarnega gibanja. Kakor se razvidi iz listov, je večina porazila "čiste" največ s pomočjo Moskve. Moskovska eksekutiva je namreč naložila komunistom, da morajo povsod, kjer je komunistična stranka nezakonita, ustanoviti stranko, ki bo delovala v mejah zakonov.

Das je med masami jugoslovanskega ljudstva duh nezadovoljnosti velik, priznavajo komunisti sami, da ni upati na toliko število mandatov, kakor so jih dobili zadnjič. Na Hrvatskem bodo zmagale stranke, ki

so za avtonomijo Hrvatske, in isto se zgodi v Sloveniji. Socialisti zagotavljajo, da bodo dobili pri marčnih volitvah v skupščino precej več mandatov kakor zadnjič in svojo agitacijo so posebno razvili na Hrvatskem, v Bosni in v Srbiji. Na Slovenskem bi imeli socialisti dobre izgleda, če bi jih ne oslabili frakcijski in osebni boji. Morda se je sedaj pred volitvami dosegel med njimi kak sporazum, kajti slovenska pokrajinska organizacija socialistične stranke Jugoslavije je imela pred kratkim svoj zbor, o katerem pa še niso dospela poročila v to deželo.

V Jugoslaviji je pač tako, kakor povsod. Malo resničnega konstruktivnega dela, pa več destruktivnega, malo solidarnosti, pa veliko nesloge. Zato je svet v katastrofičnem stanju in bo ostal, dokler se večina ljudstva ne izpametuje.

Alkohol nekdanj in sedaj.

Pijančevanje ni šele znak današnje civilizacije, kakor ni propaganda za prohibicijo samo ameriška iznajdba. Piše se mnogo in skoro povsod. Tudi gibanja za prohibicijo so v teku, ne samo v Zedinjenih državah, ampak tudi v Angliji in posebno v škandinavskih deželah. V vseh drugih, kjer je razširjeno pijančevanje, pa obstoje organizacije, ki propagirajo zmernost ali pa vzdržljivost od alkoholnih pijač sploh. Dokler sega zgodovina človeškega rodu, nam opisuje tudi pijančevanje in boje proti pitju alkoholnih pijač.

Kako dolgo pozna človeštvo alkohol? Kako dolgo že opaja sladki strup ljudska srca in duše? Kdaj ga je človek spoznal?

Kdaj si je človek začel z alkoholovim vrenjem prirejati boljše ali slabše opojne pijače, na to je enostavno nemogoče odgovoriti. Tu ni početka, kakor tudi zgodovina nima početka. Najdavnjša poročila, kar jih danes pozna zgodovina, so se ohranila v zgodovini Japana in Kitajske, kjer srečamo že pred 4000 leti vino iz riža. In ni nezanimivo vedeti, da so že takrat japonski državniki podeljevali temu vinu več ugodnosti, samo da omeje uživanje zdravju čezmerno škodljivega opija, proti kateremu se še danes vlada z vsemi mogočimi sredstvi bori.

To vino se je zvalo "suke", ni bilo močno, ker je bilo v njem največ 25 odstotkov alkohola, torej povprečno manj, kakor v današnjem pivu, toda ne v ameriškem "mekem" pivu, ki je brezalkoholno.

Ko je tedanji kitajski cesar Jute okusil to pijačo, je zavpil: "Koliko zla prinese moji deželi! Naženite tega izumitelja iz mojega cesarstva in da se mi nikoli več ne vrne!" Billy Sundayji so bili torej že davno na svetu. Ali alkohol ni imel ne na Japonsko ne na Kitajsko nikakršnega globljega učinka, kakor bomo kasneje videli pri rimski državi. Na Kitajskem so pijanščino smatrali celo za neko sramoto, kar pa ljudi ni odvracalo od uživanja alkohola, ki je s svojimi silnimi množinami ubil in zrahljal veliko solnčno cesarstvo, da ga ostali svet danes skoro ne čuti. Kitajsko ljudstvo je najbolj ugonobil opij.

O pijačah in pivskih šegah nam pripovedujejo grški zgodovinarji Herodot in Diodor. Njihova poročila segajo resda samo do 500. leta pred Kristom, ali ko se je človeštvo posrečilo razvozlati hieroglifske znake, smo segli v egiptovsko zgodovino mnogo dalje nazaj. Iz napisov na piramidah in papirovih se jasno razbira, da so Egipčani že pred 1000 let pred Kristom iz ječmenovega slada znali prirejati neko opojno

pijačo, slično našemu pivu. Danes vemo to iz hieroglifov mnogo bolj točno, kakor iz Herodotovih spisov, ki vele: "Oni pijo ječmenovo vino, ker vinska trta pri njih ne uspeva".

Da se ta pijača ni uživala preveč zmerno, se vidi iz čednega opisa omenjenega pisatelja: Oni sedé v krogu in pijejo, a sluge jim neprestano natakajo. Gospodinja pa vzame med tem malo mumijo iz gline in ko hoče goste pozvati, da pijo, jim jo pokaže, rekoč: Poglejte tega siromaka, pa pijte in bodite veseli, kajti ko umrete, boste kakor on! — Seveda potem vsi trkajo, se smejo in pijejo; naravno, dokler so živi, ker kasneje bo prepozno."

Če čitamo ta pivski poziv, se nam zdi, da čujemo dijaško pesem: "Edite, bibite collegiales, post multa saecula pocula nulla!" Ker že govorimo o dijakih, treba vedeti, da je bil človek vedno krvav pod kožo in da so bili že v starem Egiptu taki "lumpi" kakor danes in ravno take krčme kakor sedaj.

Ni še davno tega, da je egiptolog dr. Lauth obelodanil hieroglifske pismo v prevodu, ki ga je neki egiptovski "profesor" poslal svojemu dijaku. Učitelj glasbe piše svojemu dijaku Pentauru: "Pravijo, da znamenarjaš učenje, da si se vdal pijači in da se klatiš od krčme do krčme. Vedi, da vsakdo, ki smrdi vedno po pivu, odbija od sebe vse dobre in poštene ljudi. Smrad po pivu odtuja ljudi in duša ti postaja zakrknjena. Vedi, da je pijanec ladja brez vesla, cerkev brez boga, hiša brez krova. Ti se drgneš pijan ob zidovih in razbijaš lesene plote, ljudje pa beže pred teboj kakor pred kugo. Peti na harpo si se tako lepo navadil, psalmirati znaš dobro, tudi prosto peti te človek rad posluša, a sedaj si postal nepridprav, vse ti je krčma in ženska. Osiris se te naj usmili! Ne čudim se, da so te pri pivu zmešale ženske, ki te obdajajo in motijo. Z njimi se vse preveč igraš in to boš občutil pozneje, ko ti kosti ostaré. Z oljem si se namazilil, da si lepši in krog vrata nosiš venec; toda ta te ne bo rešil pred krevajočimi nogami in zvođenelo glavo."

Ta list govori najočitneje, da se je v Egiptu mnogo pilo in "lumpalo". Zato pa navajajo na nekem papirju pijanstvo med 42 najglavnejšimi egiptovskimi grehi. A da je kljub vitkim pojavom v egiptovskem slikarstvu in kiparstvu bilo vsled užitka piva v Egiptu mnogo debeluhov, svedoči izrek na papirusu, ki so ga našli leta 1847 v Thebi: "Gorje ti, brat, ako služiš samo trebuhu in ga tako zalivaš, da si ves dan v omotici! Debeli trebuh bo zavladal nad tvojo hišo!"

Egipt je bil torej že v oni dobi tako visoko "kulturnen". Ni torej čudno, da najdemo v grških bajkah na vsak korak sledove te kulture in tudi v poeziji; vse je prevzeto od Egipčanov, zlasti karakteristike pijancev. Kolikokrat se Homer spominja gostij v Ilijadi in Odiseji! Koliko je v teh užitkih rafinerije! Človek se mora spomniti, kako pripravlja lepa čarovnica Kirka Odisejevemu junakom pijačo iz vina, moke, sira in strdi in kako pozabijo vsled tega celo na domovino. Isto pitje pripravi v Ilijadi tudi lepa Hekameda v glasovitem Nestorjevem vrču, ki ga more samo oni dvigniti, a drugi le z velikim naporom, ker je silno težak. Dobri Grki so seveda zmirom storili "kravji požirek", če se jim je posrečilo prinesiti vrč na ustnice.

Po opisu in slikah velikosti teh "čaš" se je prej sklepalo, da je njihovo vino bilo gotovo kakšna pivu podobna pijača, da so ga mogli toliko popiti. No, danes je dognano, da je bilo to zelo močno črno vino iz smirnske okolice. Grkom pa niti ni bilo treba piti piva, ker je vinska trta tako izborno uspevala v njihovi

deželi, da je lahko vsakdo pil, kolikor je hotel. Bili so tako močni pivci, da bi se najbolj žejen Slovenec iz vinogradskega kraja z njimi težko meril. Oni so vino pili samo mešano z vodo, in velika nezmernost je bila, če je kdo pil samo vino.

Vino je bilo posvečeno bogu Dionyzu in s procvetom in večjim blagostanjem Grčije, je rasel tudi ugled tega boga in njegovega spremstva. Brezbroj klupov na čast temu božanstvu nam svedoči o nekdanjem ogromnem blagostanju pozneje propale in nesrečne Grške. V delih grških pisateljev se malo govori o kakršnihkoli posledicah alkoholizma, a brzi njen propad pada baš v dobo, ko je uživanje naravnost prispele do vrhunca. Genijalni ali neznačajni Alcibijad nam najbolje karakterizira ljudi, ki so vladali na Grškem takrat, ko je ono v političnem oziru izginilo z zemlje.

Dasi so vesti zelo netočne, vendar nahajamo tu in tam kakšno poročilo, ki jasno priča o pogubnem vplivu alkohola. Aristotel pravi, da se pije na Grškem tako močno vino, da se mnogim treso roke in noge, da nekateri izgubé celo vid, da se povečijo in znoré. Prav tako kakor v času ameriške prohibicije. Siromak nikoli ni mislil, da se bodo ti zanimivi pojavi kdaj imenovali simptomi delirija in paralize. Diogen je pa zopet povedal nekemu mladeniču ne baš laskavo: "Ti, pri tvojem spočetju je bil oče gotovo pijan!"

Kasneje v rimski dobi so bile Atene znane kot kulturno središče in iz vsega rimskega cesarstva so hiteli mladeniči tja, da se učé filozofije. Dijaki raznih rimskih dežel so tam ustanovili svoje klube, kakor še dandanes, in vsako tako društvo si je najelo posebnega profesorja. Da pa ne ostane profesor potem, ko dovrše starejši, brez dijakov, so se vršili vsake pomladi, ko so dospеле rimske ladje iz vseh krajev, pravcati lovi na 'bruce', pri katerih so se pristaši posameznih klubov včasih grozno ali "časno" teplili za "akademski naraščaj".

Kako daleč je segal ta terorizem, najbolje svedoči slučaj Libanija. Prišel je v Atene, da posluša govornišvo pri Aristodemu, katerega so mu priporočali v Antiochiji. Ali ko je prišel v Atene, so ga pograbil člani kluba filozofov in ga vlekli v svoje društvo. Drugo noč so ga pa po hudi pijači prijeli Arabci, ga zaprli v sod in iz njega kot predsednika kluba izpustili šele, ko je prisegel, da bo pri Diofantu študiral matematiko. Seveda so tudi starejši dijaki imeli svoje redne pivske večere. In ravno ta Libanij toži v nekem pismu, da je moral prirediti večer za večerom pitje, radi česar se je tako zadolžil, da mora sedaj plačevati za posojilo 30 odstotne obresti. Tudi Platonov Symposium nam priča, kako so na Grškem radi pili in pijančevali.

Pri Rimljanih, s katerimi je propal strani vek, ni so poznali, z Grki vred, druge alkoholne pijače, kakor vino. V najstarejših časih so vino sicer v Rimu poznali, ali ljudje so se ga nekako bali, ženam je pa celo zakon prepovedoval okusiti kapljico vina. Vsak moški je imel pravico vsako žensko v hiši povohati, ali ne diši po vinu. Ko je neki Metel radi tega svojo ženo ubil, ga niso samo oprostili, ampak še pohvalili.

Ali ta treznost je začela kmalu izginjati in za časa cesarjev je bil Rimljan tako pijan, kakor prej trezen. Odkar je po rimskih ulicah zaoril klic "panem et circenses", je šla rimska država v svoji neizmernosti navzdol.

Da presodimo, kaj je bil ta "panis" (kruh), moramo spomniti na Cesarjev triumf, ki je pogostil rimski narod pri 22,000 mizah, na katerih vsako je dal postaviti sod vina in, sicer najboljšega falernčana. — Lu-

kul je imel še večjo klet in je ljudstvu nekoč poklonil 100,000 sodčkov. Posledica tega je baje bila, da je bil tisti dan ves Rim pijan. Tudi genijalni Antonij, ki ga je omrežila Kleopatra, je bil velikanski pijanec in še zadnji dan pred smrtjo se ga je nalizal, da je bil ves trd.

Ali šele po Avgustu je prišla zlata doba razuzdanosti in pijanstva. Cesar za cesarjem je dan za dnevom plaval v vinu in nezmernosti. "Že na tešče je začelo cse piti," piše nekdo, "da je bil opoldne ves Rim pijan, da se do večera prespi in zopet napije." Domicij Klavdij Neron je bil cesar in pretepač. On se je napil, potem se je pa oblekel čisto navadno in je s svojimi gosti rogovilil po vsem Rimu, da se s kom pretepe. Večkrat so ga vsega modrega in progastega prinesli z "nočnih sprehodov" v njegovo palačo. Potem seveda ni čudno, da je cesarstvo tako propadalo. V večnem pijanstvu ni bilo nič več sramotno in nepošteno, ker so prednjačili sami cesarji. Rimska država je propala in z njo rimski narod, ki se je napol utopil v vinu.

Alkoholizem je dandanes še hujša nevarnost, zlasti za majhen narod. Okužil je cele rodove Indijancev, in pomehkužil je žilavi črni narod, kjer in koder je le mogel, in kulturno človeštvo je pokvaril. Nesmisel je absolutna abstinenca, ker je vobče neizvedljiva, ali zmernost moramo priporočati in zagovarjati vsi. Pri tem pa mora biti vsakdo tudi svoj lastni apostol.

1,960 premogorjev ubitih pri delu tekom leta 1922.

V premogovnikih Zedinjenih držav je bilo zadnje leto ubitih pri delu 1960 rudarjev, leta 1921 pa 1983 ali 27 rudarjev več kakor zadnje leto. To še od daleč ni dokaz, da se število smrtnih nezgod v premogovnikih znižuje. Leta 1922 je trajala večmesečna stavka premogorjev, ki je obsegala razun malih izjem vse rove. Vpoštevač to, je bilo število smrtnih nezgod v letu 1922 proporcno večje, kakor leta 1921.

Največ žrtev zahtevajo eksplozije plinov. Te bi se dalo večinoma preprečiti, če bi bilo kompanijam vsaj malo več za osebno varnost delavcev. Toda na vidiku imajo samo profit. Zato se dogaja toliko nesreč pri delu. Že v kapitalistični družbi se lahko napravi marsikaj za osebno varnost pri delu. V tem so se napravile mnoge izboljšave posebno v nekaterih industrijah, v katerih dela niso bila samo nevarna ampak tudi ne zdrava, tako da se je delavec počasi ubijalo.

Prava varnost za delavce pa pride šele z odpravo sistema, ki operira industrije za profit, ne pa v dobrobit splošnosti. Njegovo mesto mora zavzeti socializem, ki bo odpravil profit, kajti šele tedaj se bo ljudstvo lahko posvetilo skrbi za delavce in uvajalo izboljšave, ki bodo koristne vsi človeški družbi.

Včeraj je nekdo nekaj čul o socializmu. Potem je šel na socialistični shod pod pritiskom svojih znancev in ti so ga pridobili, da se je naročil na socialistični list, katerega pa ni nikdar čital. Tudi v organizacijo so ga pridobili. Postal je rdeč in zelo rad zabavljal čez kapitaliste. Ker pa v osmih mesecih še ni bilo revolucije in ker pri volitvah tudi ni bilo zmage, je slovesno izjavil, da s socializmom ne bo nikoli nič ter je "vse skupaj pustil", kakor se je sam izrazil. Danes ravno tako pridno zabavlja čez socialiste, kakor je osem mesecev čez kapitaliste.

Tiskovni kozli.

Čitatelji mnogokrat opazijo velike tiskovne napake, ki jih dela "tiskarski škrt". Te napake so včasih tako velike, da popolnoma pokvarijo smisel celega stavka.

Uredniki prečitajo vse odtiske in jih koregirajo, toda v od urednika koregiranih vrstah se rado dogaja, da stavci napravijo nove, velikokrat še večje napake od prvih. Navadno prečitajo uredniki vsako stvar, potem ko je stavljena, dvakrat. Tretje korekture so odvisne od stavca in od drugega tiskarniškega objekta, ki vliaga forme in izmenjava koregirane vrste z onimi, v katerih so napake.

Ena takih napak, narejena po krivdi tiskarniškega objekta, je tudi v zadnji številki Proletarca v članku "Pregled po Jugoslaviji" na 3. strani 2. kolona pod naslovom "ljubljske volitve." Čita se: "Dne 3. decembra 1922 so se vršile v Ljubljani občinske volitve, pri katerih je zmagala koalicija klerikalcev, komunistov in Pašičeve socialistične skupine . . ." Stavec je v drugi korekturi premenil ime "Peričeve socialistične skupine" v "Pašičeve socialistične skupine". Sprememba imena je torej pokvarila ves smisel stavka, kajti Pašič ni socialist, torej tudi ne more biti Pašičeve socialistične skupine.

V 792. številki Proletarca je bilo priobčeno poročilo o proslavi petletnice ruske revolucije, ki jo je priredil klub št. 1, JSZ. Na 10. strani se čita: "Vlogo Pavla Fekoroviča je imel John Olip, ki je naš stari znanec na odru. Za to vlogo ni bilo težko dobiti boljše moč." Pravilno bi se moralo glasiti: "Za to vlogo BI bilo težko dobiti boljše moč." "Besedico "bi" je stavec pri tretji korekturi spremenil v "ni" in tako popolnoma pokvaril smisel celotnega besedila, oziroma mu dal čisto drugačen pomen samo s črko "n".

Težave so z listi, ki se tiskajo v tujih tiskarnah. Uprava niti uredništvo lista nima pri njih nikake besede in pritožbe ne izdajo veliko. Stavci so v tiskarni, v kateri se tiska Proletarec, večinoma Čehi, ki so iz slovenskih in hrvaških rokopisov toliko priučeni našega jezika, da znajo spreminjati besede. Večinoma so plačani od količine izvršenega dela in radi tega hito, kajti čim več naredo, večja je plača koncem tedna.

Tu je nekaj besed, katere je "tiskarski škrt" spremenil v čisto drugačne besede, in to v prostoru, kolikor ga zavzamejo tri strani v tem listu:

Izraz, spremenjeno v *mraz*. Pravcu — *pramen*. Kraje — *graje*. Zvez — *ver* Da — *če*. Veleli — *vedeli*. Njega — *tega*. Perič, — *Pašič*. In — *on*.

Uredniki imajo s koregacijami veliko dela, posebno, če imajo opravka s tujimi tiskarnami in tujimi tiskarji. Kljub vsi paznosti je v listih zelo težko izbegniti vsem tiskovnim napakam, ker je treba delo opravljati v naglici. Če bi tiskarniško objeje bolj pazilo, bi še bilo, tako pa se najdejo v listih zmerom tiskovne napake. Kolikor največ moremo, skrbimo, da je list brez njih. Popolnoma pa se jih v danih razmerah ne more iztrebiti.

Ljudje z veliko lahkoto presojajo vsak problem in ni ga vprašanja, da bi ga ne rešili v par minutah pogovora, največkrat pri pijači. Vse drugače je, kadar dobe kako odgovorno pozicijo. Svetovna vprašanja rešujejo, na sejah društev pa odklanjajo odbore z izgovorom o nesposobnosti.

Nezmotljivost in pozabljivost.

Nezmotljivi bi bili radi vsi ljudje, toda nihče ne tako, kakor naši ekstremisti, ki po krivici nosijo to ime. Kadar spremenijo taktiko, jo nazovejo "novo" taktiko, dasi ni prav nič nova. Ampak oni nočejo priznati, da se morajo vračati na pota preizkušenih taktik v socialističnih strankah. Vsaka reč, ki jo spremenijo, imenujejo "novo", da naredo na svoje pristaše utis, kakor da so zopet "pogruntali" nekaj novega. Zame-tavali so volitve, s katerama se ne bo "nikdar ničesar doseglo." Potem so jih sprejeli v svoj program in rekli, da je to "nova" taktika. Napadali so socialiste vsled njihovega minimalnega programa in se norčevali iz njega, potem pa so ga sami sprejeli in napravili gesto, kakor da ga ni še nikdar imela nobena delavska stranka. Govorili so o potrebi majhne stranke energičnega članstva, potem pa so se izrekli za "novo" taktiko propagande med maso, da se jo pridobi za njihovo stranko. Napadali so federativne delavske stranke po deželah v katerih obstoje, in ko so nekateri socialisti v Zedinjenih državah pričeli propagirati tako stranko tukaj, so jih vsevprek napadali. Nekaj mesecev pozneje so sami pričeli z bojem za tako stranko in se pri tem obnašali, kakor da so ji vsi drugi delavci sovražni, samo oni so zanjo. Ni čuda, da so se proti temu kolebanju pričeli upirati previdnejši ljudje v ekstremnem taboru, kar je prineslo že precej polemike med njimi. Vsega tega ne bi bilo, če ne bi bili ljudje tako pozabljivi. Nemisleča masa verjame kar ji danes govore in če ji bodo jutri govorili nekaj čisto drugega, bo pozabila, kar so ji povedali včeraj, pa verjela to, kar so ji povedali danes. Domišljija "nezmotljivih" ljudi je kresilo, pozabljiva masa pa je kamen, ob katerega kreše "nezmotljivost".

8,000 oseb ubitih v letu 1922 pri avtomobilskih nezgodah.

Okoli osem tisoč oseb je bilo ubitih pri avtomobilskih nezgodah v letu 1922 in to samo v štirinajstih državah Unije. Iz drugih držav še ni statističnih podatkov. Samo v državi New York je bilo 2,000 oseb ubitih vsled avtomobilskih nezgod.

Strokovnjaki, ki se pečajo z varnostnimi napravami pri potniškem prometu, izjavljajo, da bi se dalo 95 odstotkov nesreč preprečiti, ene z izboljšanjem varnostnih naprav, največ pa s strogim izpolnjevanjem predpisov, ki veljajo za šoferje in potujočo publiko. Vse polno ljudi ima avtomobile, ne da bi bili izvežbani vozniki. Kakor hitro pridejo v zagato, izgube prisotnost duha in nesreča je neizogibna. Drugi so taki, ki vozijo z vso naglico po obljudenih cestah in se ne brigajo prav nič za varnost potnikov in drugih avtomobilistov. Tudi pijanost voznikov povzroča mnogo avtomobilskih nesreč.

Ker postaja število avtomobilov vsaki dan večje, se sporedno s tem večajo tudi avtomobilske nezgode.

Najnevarnejši so avtomobili otrokom, ki se igrajo po ulicah in se večkrat iz razposajenosti še nalašč izpostavljajo.

Ako nazadnjaki vseh kovov napadajo socialistični list, tedaj je to znamenje, da je tak list res socialističen. Naročajte in podpirajte ga!

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Delujmo za ustanovitev delavske tiskarne.

BRYANT, ILL. — Kot osemnajstletni naročnik "Proletarca" si vzamem pravico povedati svoje mnenje o diskuziji glede razpolaganja s sredstvi JRZ.

Raznih kritik, mnogo od takih ljudi, katerim ni bilo naše gibanje nikdar pri srcu, je precej, istotako se oglašajo v javnosti tudi taki, ki razumejo zakaj se gre.

Neki dopisnik kliče v Prosveti: "Roke proč od denarja!" Ti kritiki izvajajo, da se akcija ni vršila za stvar, kot je podpiranje delavskega tiska. No, po mnenjih takih ljudi gotovo ne. Ampak jaz sem se dobro zavedal zakaj se gre. Z omenjenim denarjem se menda ni nameravalo kupiti obljubljeno deželo, ker takih dežel ni na prodaj. Šlo se je torej za propagando, ki naj bi seznanila široko javnost v tistih časih z našimi zahtevami in pa poučila naše ljudi, kako naj vodijo boj za pravične cilje.

Danes ne vem veliko, toda dokler sem čital samo mašno knjižico in kaj pobožnega v kakem klerikalnem listu, sem vedel še veliko manj. Torej, če danes vem več kot takrat, je to zasluga tistega časopisja in tistega gibanja, po katerem nekateri "naprednjaki" tako pridno udrihajo. In to časopisje je nekdaj podpiral od vsega začetka in tudi takrat so se dobili karakterji, ki so vodili boj za uničevanje delavske politične organizacije in delavskega časopisja.

Pa uničimo vse delavske organizacije in odrečimo delavskim listom vsako podporo. Zaklenimo naše blagajne in recimo, da bomo že pomagali čez dolgo let, ko se ljudstvo prebudi. Kaj pa bo sledilo iz tega? Prebujenje mas gotovo ne! Zakaj naj bi ravno slovenski delavci tako nasprotovali še temu malo kar imamo naprednega? Čemu toliko demagogije, toliko drvenja čez drn in strn za reakcionarji, ki se skrivajo v raznih haljah, da se jih ne spozna za take kot so?"

Stokrat pametnejše bi bilo, da bi se naše delavstvo resno zavzelo za zgraditev lastne tiskarne, v kateri bi dobili svoje zavetje listi Proletarec, Prosveta in drugi, ki bi stali na naši strani in bili pod delavsko kontrolo.

Moje priporočilo torej je, da se dela za ustanovitev splošne delavske tiskarne, ki bi bila res ljudska last in bi služila kot pripomoček k večji izobrazbi našega ljudstva v Ameriki.

A. MRAVLJE.

Åldermanske in županske volitve v Chicagi.

V torek dne 27. februarja se vrše v Chicagi aldermanske volitve, v torek dne 3. aprila pa volitve za župana, mestnega blagajnika in mestnega klerka.

Prejšnja leta so se vršile aldermanske volitve na isti dan, kakor volitve za župana in druge mestne uradnike. Sedaj je volilni red za izvolitev aldermanov spremenjen. Leta 1919 je bila sprejeta v Chicagi naredba, ki določa, da se aldermani ne volijo več po strankah, to je, aldermanske volitve se bodo vršile po nestranskem sistemu. Vsakdo, ki hoče kandidirati za aldermana, mora dobiti v svojem okrožju ne manj kot 2% in ne več kot 5% podpisov od upravičenih volilcev. Vsi ti kandidatje gredo potem na glasovnico;

pripadnost k strankam se v nji ne omenja. Volilec napravi na glasovnici križ poleg tistega aldermanskega kandidata, za katerega glasuje. Primarne volitve za nominiranje aldermanskih kandidatov so odpravljene, ker se jih nominira, kakor že omenjeno, potom peticij.

Po prejšnjem sistemu je bilo v Chicagi 35 aldermanskih okrajev, katerih vsaki je volil po dva aldermana. Po novem sistemu je 50 okrajev in vsaki izvoli samo enega aldermana.

V 23. wardi, v kateri je sedež socialističnega kluba št. 1, kandidira za aldermana sodrug Filip Godina. Češki, slovenski in drugi sodrugi so nabirali zanj podpise na peticijo. Ker ne bo pri aldermanskih kandidatih označena stranka, bodo morali socialisti poučiti volilce, kdo so socialistični kandidatje.

Soc. klub št. 1, češki sodrugi in socialistična organizacija okraja Cook bodo sodelovali v tej wardi pri kampanji za socialističnega kandidata sodruga Godino. Potrebno je, da članstvo kluba št. 1. stori vse, da se pouči volilce, kako naj volijo pri aldermanskih volitvah, da bodo oddali svoje glasove socialističnim kandidatom.

Namen te nestranskarske volitve je ta, da so privatni interesi računali, da bodo ložje prodrli s svojimi kandidati, ako se volitve ne bodo vršile po strankah. To pomeni, da bo zagovornikom ljudskih interesov težje voditi uspešno kampanjo, ker bodo imeli businesski interesi več sredstev na razpolago za volilno kampanjo kakor pa mi. Treba bo napeti vse sile, da se volilcem to poljudno raztolmači in pokaže bogatim korporacijam, da se volilce ne more več tako lahko zavajati kakor prejšnje čase.

Zapomnite si: Volitve za aldermane se vrše v torek 27. februarja; isti dan bodo tudi primarne volitve za županskega kandidata in za kandidata v druge mestne urade. Ti se bodo volili po strankah, kakor odslej.

Glasujte za socialistično listo, na kateri bodo sledeči kandidatje:

William A. Cunea za župana;

Pierce L. Anderson za mestnega klerka;

Robert H. Howe za mestnega blagajnika.

Nadaljna pojasnila glede teh volitev bodo priobčena v prihodnjih izdajah Proletarca. Priporočljivo je, da si sodrugi naroče tudi tednik "Chicago Socialist" in da mu pridobivajo naročnike med ameriški delavci. Naročnina nanj je sedaj pred volitvami znižana in stane za dva meseca 25 centov, za 4 mesece 50 centov, za 8 mesecev \$1 in za celo leto \$1.50. Naše najboljše orožje v volilnih kampanjah in za širjenje socialističnih naukov je naše časopisje. Pridobivajte mu nove naročnike. — *Tajnik kluba št. 1.*

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in četrto nedeljo ob 2:30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštujemo geslo: "V organizaciji je moč." —

Na znanje društvom in slov. občinstvu v Chicagi in na Pullmanu.

PULLMAN, ILL. — Slovenski socialistični klub št. 224, JSZ., priredi v soboto zvečer 21. aprila veliko spomladansko veselico v Stančkovi dvorani na 205 E. 115th St.

Vstopnina v predprodaji 35 centov, pri vratih na dan priredbe 50 centov. Vstopnice se dobe pri članih kluba št. 224.

Čenjena slovenska društva prosimo, da ne bi prirejala veselice na ta dan. Ob enem vabimo občinstvo, naj pride v soboto dne 21. aprila v našo sredo. Klub se bo potrudil, da bo postrežba izborna in da ne bo nihče pogrešal zabave. — *John Jereb*, tajnik.

Ali služi "fight" kot vzgojevalno sredstvo?

CHICAGO, ILL. — Pred par tedni je tu priredilo neko Kazimirjevo društvo v prostorih cerkvene šole nekaj pretep, katerega čisti preostanek je šel v prid farni šoli. Najeli so nekaj pugilistov, ki so se metali in zvijali po odru, da je izgledalo, kakor da si bodo polomili vse kosti. Udeleženci so ploskali in navduševali sedaj tega sedaj onega "metalca". Za udeležbo na to rokoborbo je agitiral župnik in njegovi "second hand" uredniki v njegovem listu. Kljub temu je bila slaba.

V Proletarcu je bilo o tej pretepaški igri nekaj komentarja, ki se je dopadel celo mnogim tukajšnjim vernikom in so obsojali župnika, da se zateka k takim sredstvom za pridobivanje denarja. Jaz sem po možnosti poskrbel, da je dotična štev. Proletarca prišla med ljudi. Na to je "Edinost" odgovorila, da tisti pretep ni bil "nič", ker se pri njih pretepaajo za špas, socialisti pa za zares. Fant, dobro si se odrezal, si je mislil frančiškanski generalni štab.

Toda nekaj pozneje so imeli pod cerkvijo gledališko predstavo z drugim "programom", kakor je pri organizacijah, ki prirejajo igre zato, da si opomorejo blagajne, navada. Ko je bila vsa stvar končana, so se ljudje malo pogovorili, in ker ni ravno suho, je postal pogovor precej ognjevit. Nekateri so se spomnili na pretepače pod šolo, pa so mislili sami malo prakticirati. Župnik jih je miril in vročekrvneži so šli na ulico in še tam razgrajali. Potem so šli na neko prazno loto v bližini farovža in sem tam ravšali naprej, vsa komedija pa se je završila brez posebnih nezgod. Župnik pa je še čez okno gledal, "kaj bo še vse prišlo iz tega."

Drugič naj pa še vabi profesionalne pretepače v šolsko dvorano, da se bodo verniki bolj poučili, kako se je treba "metati". Škoda, da ni dovoljeno boksanje. Potem bi bilo šele denarja in cerkvena vzgoja bi šla v cvetje da kaj! — K.

Maškarada društva "Slovenija"

CHICAGO, ILL. — V Chicagi imamo letos prav prijazno zimo, ne sneži, niti ne dežuje, to se pravi, da je prav suha zima. Za čikaške "samodreče" je prav prijetno voziti po boulevardih, tako lepo kakor v mesecu juliju.

Vremenski preroki pravijo, da bo še vnaprej tako lepo vreme, posebno izredno lepo bo baje v soboto večer dne 27. t. m., ko društvo Slovenija priredi veliko maškaradno veselico v Narodni dvorani na Racine Ave. in 18. ulica. Rojaki in rojakinje v Chicagi in okolici, ako želijo kaj več vedeti o tej veselici, naj si ogledajo naš oglas v današnji številki tega lista. Sli-

ši se, da se ljudje kaj pridno pripravljajo za to veselico. Od vseh strani prihajajo glasovi in sicer, iz So. Chicage, Pullmana, še celo iz LaSalle, Ill., pravijo da si hočejo ogledati letos Chikaško maškarado.

Gre se največ zato, kdo bo odnesel prvo darilo, ali bo ostalo tu v Chicagi, ali bo zopet zbežalo v Pullman in v So. Chicago kakor lansko leto? Poleg vse zabave bo tudi dosti pripravljeno za lačna grla in za suhe želodce; to bo skrbel pripravljalni odbor.

Torej Slovenci in Slovenke v Chicagi in okolici vsi na maškarado gori omenjeni dan!!—*Pripravljalni odbor.*

Slovenskim organizacijam v Chicagi na znanje.

Dramski odsek socialističnega kluba št. 1, J. S. Z., priredi gledališke predstave v prihodnji sezoni 1923—24 na sledeče dneve:

Nedelja 30. septembra 1923;

Nedelja 16. decembra 1923;

Nedelja 10. februarja 1924;

Nedelja 6. aprila 1924.

Razun teh dnevov priredi običajno Silvestrovo zabavo dne 31. decembra 1923.

V tej sezoni priredi še dve dramske predstave, in sicer v nedeljo 11. februarja in v nedeljo 1. aprila.

Čenjena društva prosimo, naj vpoštevajo te datume in ne prirejajo zabav in drugih priredb na te dneve. — *Dramski odsek soc. kluba št. 1, Chicago.*

AGITATORJI NA DELU.

Naročnin za "Proletarca" so poslali:

Frank Richter, pot. zastopnik, Utah in Colo	7
Jernej Kokelj, pot. zastopnik, Penna	6
Lawrence Gorjup, San Francisco, Calif.	6
Ant. Žagar, Sheboygan, Wis.	4
L. Krašna, Conemaugh, Pa.	3
Katie Švigelj, Chicago, Ill.	3
Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	3
Frank Grilec, Jenny Lind, Ark.	2
Frank Benchina, Chicago, Ill.	2
Fr. Zaitz, Chicago, Ill.	2
Andy Zlatoper, Maynard, O.	2
Louis Sterle, Dunlo, Pa.	2
Jos. Topolak, Detroit, Mich.	2
John Krebelj, Cleveland, O.	2
Paul Les, Spangler, Pa.	2
John Kunstelj, Gross, Kans.	1
A. Bertl, Herminie, Pa.	1
Fr. Besjak, Springfield, Ill.	1
Jos. Kogoy, Hughes, Okla.	1
Fr. Gorenc, Jenny Lind, Ark.	1
A. Lukancic, N. Chicago, Ill.	1
Fr. Žerovec, Kenosha, Wis.	1
John Petkovšek, Power Point, O.	1
Pet. Bukovec, Johnstown, Pa.	1
Ant. Zornik, Herminie, Pa.	1
Fr. Štempihar, Virden, Ill.	1
Ant. Ocepek, Clairton, Pa.	1

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne.—Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

Dnevni red za zbor J. S. Z.

ki se vrši v dneh 27., 28. in 29. maja 1923
v Chicagi, Ill.

A.

1. Otvoritev zbora po gl. tajniku J. S. Z.
2. Volitev odbora za pregledanje pooblastil (pet članov in gl. tajnik).

B.

Konstituiranje zbora:

1. Pravilnik.
2. Volitev predsednika in podpredsednika.
3. Volitev dveh zapisnikarjev.

C.

Referati:

1. Poročilo gl. tajnika o delu in stanju J. S. Z. od zadnjega zbora.
2. Poročilo sekcijских odborov:
  - a) za slovensko sekcijo poročča Philip Godina;
  - b) za srbsko sekcijo poročča Milan Luchich.
3. Literatura in tisk: Poročajo uredniki zvezinih glasil:
  - a) za Proletarca poroččata Zajec za uredništvo Pogorelec za upravništvo.
  - b) za Budućnost poroččata Milan Luchich in H. Sudetich.
4. Internacionala, poročča Joško Oven.
5. Izobraževalna akcija, poročča Frank Aleš.
6. J. S. Z. in jugoslovansko vprašanje, poročča Frank Zajec.
7. Gibanje za federativno politično stranko ameriškega delavstva, referent še nedoločen).
8. Socialistična agitacija v unijah in drugih organizacijah, poročča Charles Pogorelec.
9. O združništvu in gospodarskih vprašanjih, poročča F. S. Tauchar.
10. Socialistična propaganda med ženstvom, poročča Mary Udovich.
11. O naseljevanju in tozadevnih zakonih, poročča Jos. Zavertnik st.
12. Načelna izjava in pravila, poročča odbor treh: Petrich, Zajec in Kokotovich.
13. Razno.
14. Raspust zbora.

Sodrug! Sedaj je čas za razprave o točkah, ki so na dnevnem redu, in volitve delegatov za zbor. Daljša navodila glede delegatov in drugih priprav za zbor dobe klubi v posebnem pismu.

Na delo, sodrug! da bo naš zbor opravljen z oziranjem na bodoče naše delo kolikor mogoče temeljito!

Poročajte o zaključkih v Proletarcu, agitirajte in pomagajte na en ali drug način, da se izvrši naš zbor čim impozantnejše!

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dverani društva Frostomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Naš barometer po južnem Illinoisu.

Poroča Frank Petrich.

(Dalje.)

Tisto nedeljo popoldne je imel pevski zbor v Carlinville, ki je odsek socialističnega kluba št. 213 JSZ. svoje pevske vaje, kamor so prišli tudi drugi člani socialističnega kluba, tako da so bili v dvorani vsi sodrugji in sodružice iz Carlinville. To je bilo za me in za klubove člane in članice kakor nalašč. Dogovorili smo se, da jim podam po pevskih vajah poroččilo, kot sem ga podal v Springfieldu, potem pa da se odpre prosta diskuzija in razprodaja knjig, ki sem jih bil že naprej poslal sodrugu Korsichu, tajniku socialističnega kluba.

Tako dogovorjeno sem imel nato priliko poslušati pevske vaje, ki jih je vodil somišljenik M. Janežič iz Stauntona.

Njihov pevski zbor sestoji iz nekaj nad 20 članov moških in ženskih. Moči ima zbor dobre, zlasti se odlikujejo med njimi prvi glasovi, to je tenorji in soprani.

Po končanih vajah je zapel zbor nekaj prav lepih socialističnih in narodnih pesmi. Ker mu manjka slovenskih tekstov, je pel zbor "Internacionalo" v angleškem jeziku, in sicer s tako dobro intonacijo in naglasi, kakor da jo je pel kak zbor domačinov. Slišal sem peli to popularno pesem na raznih sestankih ameriških sodrugov, pa ne morem reči, da so jo peli kje drugje bolje, kot jo je pel tisto popoldne socialistični pevski zbor v Carlinville.

Kar se glasov tiče, prednjači Carlinville pred Springfieldom v toliko, da imajo tukaj mešane, v Springfieldu pa samo moške. Toda ker je Springfield po številu našega občinstva danes še precej večji od Carlinville, je kaj lahko mogoče, da priprežejo sčasoma tudi v Springfieldu svojemu zboru ženske glasove.

Tako sem sklepal, ko sem poslušal vaje pevcev.

Pri takih prilikah postane človeku nekako prijetno pri srcu, ko vidi, kako teži proletariat vzlic težkim razmeram, v katerih se nahaja, za kulturo in napredkom. Da, to so tisti prvi znaki vzbujenja duhov, ki izražajo novo hotenje in nove smeri življenja. . .

Po končanih pevskih vajah, sem podal, kakor že omenjeno, navzočim svoje poroččilo, ki je moralo biti po svojem jedru do malega tako, kakršno je bilo v Springfieldu. Drugačno ni moglo biti, ker se med tem časom ni ničesar izpremenilo.

Po poroččilu se je vnela kratka diskuzija, nato pa se je odprla razprodaja knjig. — Za nabiranje naročnikov sta že preje izjavila sodruga Korsich in M. Maček, da je vse naredilo članstvo kluba.

Skupiček knjig je znašal \$12.00. Članstvo kluba je bilo s priredbo in s svojimi pevsкими vajami zadovoljno ter se je razšlo vsak sebi, eni čitati kupljene knjige, drugi pa v posete, kakor je v premogarskih naselbinah ob nedeljah navada.

Tudi s sodrugom Korsichem sva se podala zvečer v posete, da razpečava še kaj knjig. Pri teh posetih sva se končno ustavila pri sodrugu Spendalu, kjer sva naletela na večjo družbo sodrugov.

Ker je bilo najno delo za tisti večer takorekoč končano, sva prisledla še midva, in pogovori o raznih dogodkih so tekli naprej do pozne ure, nakar smo se razšli vsak sebi.

Carlinville je še nova premogarska naselbina, ki se pa kaj naglo razvija. Proporčno z drugimi narod-

nostmi se razvija tudi dotok slovenskih premogarjev, ker so premogovi rovi dobri in se v njih precej dobro dela in zasluži.

Naši sodrugi se zavedajo tega dotoka, pa skrbe, da si ustvarijo za svoje razmere vse tiste pripomočke, ki imajo služiti gospodarskim in kulturnim težnjam za bodoče; poleg tega pa ne pozabijo, da so del in da morajo ostati del ameriškega gospodarskega in političnega gibanja delavstva, če hočejo, da bodo njihove težnje odgovarjale tukajšnjim razmeram.

Tako naprimer se naši tamkajšnji sodrugi prav pridno zanimajo, da se ustanovi v naselbini socialistični klub za domačine, to je tak, ki bi posloval v angleškem jeziku, zavedajoč se, da spada politično prvenstvo, in kar je s tem zapopadenega, njim, klubi raznih federacij pa da so tukaj le v toliko, da vodijo tisto delo, ki ga domačini radi različnosti jezika ne morejo.

Ker naši sodrugi vedo, da spada med prva sredstva za razvoj družabnega in kulturnega življenja v naselbini dvorana, se sedaj pridno prizadevajo, da jo kakor hitro mogoče dobe. Ravno tisti večer, ko sva hodila s sodrugom Korsichem od hiše do hiše, je nagovarjal ljudi mimogrede tudi za nakup delnic za Dom.

Naši sodrugi v Carlinville torej poznajo potrebe časa, vedo kaj hočejo in kako morajo delati, da bodo to kar hočejo, tudi dosegli. Carlinville maršira. . .

Drugi dan sem se poslovil od Korsičeve družine in se podal v Stauton.

V Stautonu sem bil poiskal najprej tajnika tamošnjega društva SNPJ, ki prispeva v fond "Izobraževalne akcije JSZ", br. F. Pervinška. Brat Pervinšek je bil svoječasno član socialističnega kluba, dokler je pač klub obstajal, to je dokler ga ni v vojnem času razbila tamošnja grabsko patriotska, kriminalno teroristična banda. Br. Pervinšek me je peljal na to k nekemu bratu, katerega ime se sedaj ne spominjam. Ta me je potem vozil z avtomobilom od hiše do hiše, kjer je vedel, da so naši ljudje. Tako sem prišel na sled zopet nekdanjim našim sodrugom, ki so radi raznih medvojnih dogodkov z enih ali drugih vzrokov pretrgali vezi z nami. Našel sem med drugimi L. Laharneta, Sorniga, Kotarja, Janežiča in Intiharja, ki so se vsi naročili na list, A. Buchar pa je bil že preje med naročniki.

Stauton! To je tisto mesto tragičnega spomina, tista umazana pega na zemljevidu države Illinois in zemljevidu Zed. držav, kjer so v teku vojne divjali premožni Nemci, da se prikupijo na zviti in hinavski način oblastem, češ, da niso s kajzerjem, ampak z Ameriko! Da potrdijo to z "dokazi", so pretepali ljudi, jih mazali s smolo, valjali v perju in na to izganjali iz naselbine, ker so se upali imeti o vojni svoje nazore.

Kakorkoli je bil nastop teh premožnih Nemcev sam na sebi ostuden in barbarski, bi človek navsezadnje stvar v tako od patriotsko sfantaziranih časih kot so bili tedaj, razumeval, da ni bilo za temi dogodki nekaj drugega, kar daje stvari, ko smo ji prišli do dna, še ostudnejše lice. Na dlani je namreč danes, da so izrabili tamkašnji premožni Nemci patriotsko razpoloženje za sredstvo, s katerim so se imeli znebiti svojih gospodarskih konkurentov, ne pa da jim je bilo v resnici za kak patriotizem, kakor se ga je takrat razglašalo.

Stvar na dlani je sledeča:

V Stautonu so imeli italijanski, nemški, švedski in slovenski delavci, povečini socialisti, konsumno

prodajalno, ki je bila tamkajšnjim nemškim biznismenom že dalj časa trn v peti. Kako naj se iznebe tega gospodarskega konkurenta, ki je kazal čedalje večjo voljo in moč na gospodarskem in na političnem polju v naselbini, jim je bila velika uganka. Če bi le imeli kakšno pretvezo za to, pa bi bilo dobro. Ali pretveze ni hotelo biti od nikoder.

Prišel je čas, ko je stopila Amerika v vojno — in glej, s tem je bila porojena tista pretveza, na katero so stautonski nemški biznismeni tako dolgo čakali, ne da bi prišla. Spogledali so se, dogovorili in sklenili, kaj jim je storiti.

Da so njihovi konkurenti socialisti, so vedeli, in da ima socialistična stranka protivojni program so tudi znali. Sedaj je bilo treba samo še čakati, špijonirati in izslediti kako ti ljudje govore z ozirom na vojno. In špijonaža in gonja se je začela — ne zaradi tega, da se ohrani Stauton pred upadi nemškega vojaštva ali kakih drugih sovražnikov, temveč da se ohrani podjetje stautonskih premožnih biznismenov! Zavladal je teror in brezpravje, kakršnega pozna samo zgodovina prvih časov kapitalističnega razvoja! Razbijalo se je prostore, kjer so imeli sodrugi svoja shajališča, konfiscirali so se razni predmeti itd. Skratka: zavladata je brutalna sila in brezobzirje.

Kaj čuda, če so se po vseh teh dogodkih razni sodrugi poizgubili in raztepli na vse vetrove, nekateri zgubili vero v politično akcijo, ker so videli, da vlada le sila in da so mnogi utihnili.

Toda Stauton ne more utihniti za vedno. Stauton je središče delavske aktivnosti, mesto gospodarsko organiziranih delavcev na vsi črti. Čeprav je ob tem času v socialističnem smislu politično razdejano, se bo prej ali slej zopet pospelo na tisto stopnjo, ki jo je imelo pred vojno.

Danes ima Stauton župana, ki je bil izvoljen na Farmer-Labor tiketu, in duševno razpoloženje za potrebo obnove socialistične organizacije postaja od dne do dne večje.

Ravno ko to pišem, mi poroča sodrug W. R. Snow, tajnik državne organizacije, da je organiziral tamkaj socialistični klub domačinov. Ni se mu posrečilo to takoj. Dvakrat, trikrat so bili organizatorji iz urada državne organizacije, da reorganizirajo tamkaj socialistični klub, končno se je namera posrečila. Kakor je v tem slučaju z domačini, tako je tudi z našimi ljudmi. Počasi se prebolevajo rane, ki jih je bila zadala indirektno vojna, direktno pa razni dolar patrijotje, ki bi radi zadržali kazalo delavskega napredka in njegove politike nazaj. Toda razne navlake, duševne in druge, povzročene delavskemu in socialističnemu gibanju vsepovsod, se že odstranjujejo in pot našemu delu se oblikuje od dne do dne v vse večji mri.

(Dalje pride.)

ČLANOM KLUBOV JUGOSL. SOCIALISTIČNE ZVEZE NA ZNANJE.

Člani pri klubih J. S. Z., ki ne dobe redno strankino glasilo "The Socialist World" naj sporoče klubovemu tajniku svoj pravi naslov. Tajniki klubov pa naj potem pošljejo prave naslove dotičnikov direktno tajništvu J. S. Z., da jih odda upravi stranke, ki izdaja "The Socialist World". Ne pozabite tega, da ne bo pozneje nepotrebnih pritožb, da se list neredno dostavlja.

TAJNIŠTVO J. S. Z.

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Tekoča številka "Proletarca" je **802**. Če je številka poleg vašega naslova manjša kakor je tu označena, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Pazite torej na številko v oklepaju poleg vašega naslova na prvi strani platnic. Obnovite naročnino takoj, ko vam poteče. Ne čakajte opomina! S tem prihranite upravništvu delo in stroške. Če mogoče, pošljite poleg svoje še kako novo naročnino. Širite "PROLETARCA"!

LISTU V PODPORO.

II. izkaz.

ONNALINDA, PA.: Jos. Mandl	\$ .25
GRAND RAPIDS, MICH.: Pauline Vogrich	.60
BANNOCK, O.: Frank Cherne	1.00
ROCKWOOD, PA.: Andy Sušman	.25
BENTLEYVILLE, PA.: H. Vulch, 50c; J. Čoupi, 25c; John Byanko, 25c; skupaj	1.00
POWER POINT, O.: Jernej Štucin	.40
MAYNARD, O.: A. Zlatoper, 50c; Louis Berlot, \$1.00; skupaj	1.50
BRYANT, ILL.: Anton Mravlje	1.00
HARRWICK, PA.: Ant. Jazbinšek	.25

Skupaj . . . . . \$ 6.25
Zadnji izkaz 22.00

Skupaj \$28.25

Kako naj izgine nasprotje med delavci in delodajalci, oziroma nasprotje med njih interesi? Če postanejo vsi državljani delavci in delodajalci obenem, je pač precej jasno, da se morajo interesi enih in drugih vjemati. To je, kar hoče socializem.

PRVIČ V AMERIKI!

Veseloigra v treh dejanjih

"PRI BELEM KONJIČKU"

Predstava v nedeljo 11. februarja
v dvorani Č. S. P. S.

na 18. cesti v bližini Racine Ave.

Dvorana odprta ob 2:30 popoldne; pričetek igre
točno ob 3. Po igri ples. Vstopnina 50 centov.

Prereja Dramski odsek slov. soc. kluba št. 1. v Chicagi.

JOHN GORŠE

5714 So. Kedzie Ave., Chicago, Ill.

Tel.: Republic 3196.

MODERNA KROJAŠKA DELAVNICA.

Izdelujem obleke po najnovejšem kroju.

Cene zmerne. Da vam bo pri meni izdelana
obleka pristojala, jamčim.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE ST.,
CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav.
Za obilna naročila se toplo priporočam.

VABILO NA

VELIKO MAŠKARADNO VESELICO

katero priredi

DRUŠTVO "SLOVENIJA" ŠT. 44,
Č. S. B. P. J.

v soboto dne 27. januarja, 1923.

točno ob 8. zvečer v Narodni dvorani na 18.
ulici in Racine Ave., Chicago, Ill.

VSTOPNINA 50c za osebo.

Razdela se bodo krasna darila v vrednosti
\$200.00 med najpomembnejše maske.

Veselični odbor bo skrbel za vsestransko in
točno postrežbo, ter dovolj zabave vsem. Pridite
vsi na ta dan v Narodno dvorano. ODBOR.

SOLZE NISO TEKLE.

27. december 1922 je bil slaven dan za ves civiliziran svet, ko smo proslavljali stoletnico rojstva L. Pasteurja. Vsak ga pozna radi njegovega zdravljenja stekline in zdravniška obrt ga bo na vse veke slavila, kajti on je prepričal vse znanstvenike, da bolezniki imajo ravno tako svoj koren kakor vsako živo bitje. Slavne so besede Duclauxa prigrdom Pasteurejevega pogreba: "Pasteur je premagal svet, vendar njegova slava ni stala niti ene solze." Uspehi in iznajdbe se merijo po tem, kolikor trpljenja je bilo zljajšane in koliko življenj ohranjenih. In iz tega stališča je Trinerjevo zdravilno grenko vino izborno zdravilo. Isto je preprečilo in še preprečuje trpljenje tisočev vsako leto in njegova slava je rastla skoz vseh 33 let. — "Reči moram, da Trinerjevo zdravilno grenko vino dela čudeže," tako piše gospod Anton Sinderlaš iz Ord, Neb., dne 16. dec. 1922. — Vaš lekarnar ali trgovec z zdravili ga ima v zalogi z drugimi izbornimi Trinerjevimi

zdravili, kot je n. pr. Trinerjev Liniment, Trinerjev Cough Sedative, itd.

***

Socialistične organizacije in njihove aktivnosti ter število naročnikov socialističnih listov je zrcalo, v katerem odseva prava slika napredka vsakega naroda.

MILLARD RESTAVRANT

V. JIRANEK in A. KRUCKY, lastnika.

3604 W. 26th Street Chicago, Ill.

(Prvo nadstropje.)

Pristna domača kuhinja, cene zmerne.
Se priporočata Slovencem.

Telefon Canal 4340.

VINKO ARBANAS

1320 W. 18th St., Chicago, Ill.
Med Throop in Blue Island Ave.

Edina slovenska-hrvatska
trgovina cvetic

Izbera svežih cvetic za ples, svatbe,
pogrebe, itd.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

Hripavost

in kašelj sta zelo neprijetna simptoma. Da preprečite težje posledice
vzemite

Severa's Cough Balsam,

ki prinaša zaželjeno in hitro pomoč.
Imajte ga pri roki v hiši za zimske
mesece.

Cena 25 in 50 centov.

Vprašajte po lekarnah.

Severov Almanah za leto 1923

je natisnjen. Dobe se po vseh lekarnah zastoj, ali pišite nam.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto,
\$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri
mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

LAWNDALE CLOTHING HOUSE

3649-51 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

Priporočila Slovincem svojo bogato zalogo moških in deških oblek, srajc, klobukov, čepic, ovrtnikov, spodnje obleke itd. itd.

Cene zmerne — Postrežba točna.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske
izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta;
\$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec;
samo nedeljske izdaje \$3 na leto.
Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol
leta \$5; en mesec \$1.25.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj
hitro, zanesljivo in po
nizkih cenah,

prodaja vozne listke za
vse važne prekomorske
linije, in

opravlja vse druge posle,
ki so v zvezi s starim
krajem.

Postrežba točna in
solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.